

Suikerconsumptie: óók een pandemie

Een fiscale oplossing voor een gezondheidkundig probleem

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Erasmus School of Economics Bachelor scriptie [Fiscale Economie]

Suikerconsumptie: óók een pandemie

Naam student: Niek van Disseldorp

Studentnummer: 448626

Begeleider: Ruud Zuidgeest

Tweede beoordelaar:

Aantal woorden: 14921

Datum definitieve versie: 28 juli 2020

Abstract

Deze scriptie behandelt de onderzoeksvraag “wat is de optimale fiscale oplossing tegen de overmatige suikerconsumptie in Nederland?” Om een alomvattend antwoord te kunnen geven op deze vraag, heb ik vanuit de gezondheidskunde uitgelegd hoe ongezond suikers zijn en wat de gevolgen voor de individuele gezondheid zijn. Vervolgens heb ik uitgelegd waarom en hoe een belasting instrumenteel ingezet kan worden om gedragsverandering teweeg te brengen. Daarna ben ik dieper ingegaan op de aard van een sin tax; een belasting op ongezonde levensmiddelen. Na die beschrijving volgt een evaluatie van verschillende sin taxes. Hieruit blijkt dat belastingheffing op ongezonde levensmiddelen een effectieve methode is om overheidsopbrengsten te genereren en consumentengedrag positief te veranderen. Voor significante gezondheidsverbetering zal er een sin tax van minstens 10% op de verkoopprijs van ongezonde, suikerhoudende producten moeten worden ingevoerd.

Daarna heb ik de vraag beantwoord hoe een dergelijke sin tax vormgegeven kan worden. De verandering van de huidige Wet op de Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken naar een zwaarwegende belasting (20%) op enkel frisdranken is een effectieve belasting. Daarnaast kan er een nieuwe bijzondere verbruiksbelasting worden ingevoerd op suikerhoudende vaste producten. Tot slot kan dit gepaard gaan met een verlaagd btw-tarief van 5% op groenten en fruit.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1.	Hoofdvragen en deelvragen	6
1.2.	Hoofdstukopbouw	7
2.	Gezondheidskundig probleem van suiker	8
2.1.	Suiker	8
2.2.	Overgewicht en Obesitas	9
2.3.	Diabetes	10
2.4.	Dementie	10
2.5.	Overige consequenties van suikerinname	11
2.6.	Deelconclusie	11
3.	Beleidsmaatregelen tegen overgewicht	12
3.1.	Fiscaliteit als instrument	12
3.2.	Nederlandse maatregelen	15
3.3.	Buitenlandse maatregelen	18
3.3.1.	“Availability”	19
3.3.2.	“Affordability”	20
3.3.3.	“Acceptability”	21
3.3.4.	“Awareness”	22
3.4.	Integrale aanpak	22
3.5.	Deelconclusie	23
4.	Fiscale maatregelen tegen overconsumptie van suiker in andere landen	24
4.1.	Oorsprong van sin taxes	24
4.2.	Argumenten voor en tegen sin taxes	25
4.3.	Sin tax evaluatie	27
4.3.1.	Meta-analyses van SSBs	28
4.3.2.	SSBs in verschillende landen	29
4.3.3.	Sin taxes en belangrijke factoren	30
4.4.	Deelconclusie	34
5.	Beleidsaanbevelingen overconsumptie van suiker voor Tweede Kamerverkiezingen 2021	35
5.1.	Kansrijk belastingbeleid	35
5.2.	Tenminste houdbaar tot: bewegen naar een duurzaam voedselsysteem	37
5.2.1.	Duurzaam en gezond voedsel stimuleren	37
5.2.2.	Goedkoper maken van groente en fruit	38
5.2.3.	Vermindering van consumptie van (suiker in) frisdrank	39

5.3.	Bouwstenen voor een beter belastingstelsel	40
5.3.1.	Kritieke evaluatiepunten	41
5.3.2.	Btw-opties	42
5.3.3.	Verlaagd btw-tarief op groente en fruit.....	42
5.3.4.	Algemeen btw-tarief op ongezonde voedingsmiddelen	43
5.3.5.	Wet op de Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken	44
5.3.6.	Nieuwe verbruiksbelasting op ongezonde voedingsmiddelen	46
5.4.	Deelconclusie.....	46
6.	Conclusie	48
6.1.	Beantwoording probleemstelling.....	48
6.2.	Vervolgonderzoek	50
7.	Literatuurlijst (Chronologisch).....	51

1. Inleiding

Overgewicht en obesitas zijn twee groeiende problemen voor overheden wereldwijd. In Europa heeft één op de zes volwassenen obesitas (een BMI boven 30)¹ en in Nederland kampt 50,1% van de volwassenen met overgewicht (een BMI boven 25). Bovendien is de jaarlijkse suikerinname per persoon maar liefst 44 kilogram.² Uit veel onderzoek blijkt dat overconsumptie van suiker een significante bijdrage levert aan overgewicht.³ Wanneer een persoon overgewicht heeft, is zijn risico op ziekten zoals diabetes, hart- en vaatziekten, dementie en kanker significant groter.^{4 5}

In 2015 heeft de International Diabetes Federation (IDF) een oproep gedaan tot invoering van een wereldwijde suikertaks. De World Health Organisation (WHO) volgde in 2016.⁶ Verschillende landen troffen maatregelen in de vorm van een "sin tax." Dit is een belasting op ongezonde voeding en producten om de negatieve externe effecten, zoals chronische ziekten, bij de prijs te internaliseren. Nederland heeft deze negatieve externe effecten geprobeerd te internaliseren krachtens de bijzondere verbruiksbelasting op alcoholvrije dranken. Dit is een belasting op frisdrank, mineraalwater en groente- en fruitsappen. In andere landen is er een andere vorm van een suikerbelasting ingevoerd. In Frankrijk is er bijvoorbeeld een frisdrankbelasting ingevoerd en Zweden heeft belastingen op chocolade, snoep en andere zoetheid. In totaal hebben er al 44 landen wereldwijd een suikertaks geheven op suikerhoudende dranken.⁷

In het verleden heeft de Nederlandse overheid maatregelen getroffen om het gebruik van alcohol en tabakswaaren te verminderen. Er zijn belastingen en accijnzen ingevoerd om de prijs omhoog te drijven en zodoende het gebruik en de negatieve gezondheidsimplicaties te verminderen. Ondanks dat de lange termijneffecten van overgewicht ook erg schadelijk zijn, heeft de overheid enkel via de huidige frisdrankbelasting een poging gewaagd het suikerprobleem via belastingen aan te pakken.

Al jarenlang is er in Nederland een discussie op gang over het introduceren van een suikertaks. Op de bestaande frisdrankbelasting na, is een suikertaks nog niet geïmplementeerd. In 2018 heeft de overheid wel een Nationaal Preventie Akkoord opgesteld waarin gesproken wordt over verschillende doelen en maatregelen om de volksgezondheid te stimuleren.

¹ <https://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/obesity/data-and-statistics>

² <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/cijfers-context/huidige-situatie#node-overgewicht-volwassenen>

³ <https://www.bmj.com/content/346/bmj.e7492>

⁴ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5895579/>

⁵ <https://link.springer.com/article/10.1007/s00125-008-1190-x>

⁶ <https://www.diabetes.co.uk/news/2015/nov/idf-urge-world-leaders-to-tax-sugar-reduce-obesity-and-type-2-diabetes-rates-92786961.html>

⁷ <https://www.wcrf.org/sites/default/files/Building-Momentum-evidence-table-SSB-taxes.pdf>

Vervolgens zijn er in 2020 nog drie rapporten verschenen: “Kansrijk belastingbeleid” (april 2020), “Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem” (april 2020) en “Bouwstenen voor een beter belastingstelsel” (mei 2020). Met het oog op de Tweede Kamerverkiezingen van 2021, worden hier oplossingen geboden voor het huidige volksgezondheidsprobleem.

1.2. Hoofdvragen en deelvragen

Na het “suikerprobleem” en overgewicht vastgesteld te hebben, onderzoek ik in deze scriptie de volgende hoofdvraag:

Wat is de optimale fiscale oplossing tegen de overmatige suikerconsumptie in Nederland?

Bij de beantwoording van deze hoofdvraag, zal ik aan de hand van de volgende deelvragen tot een conclusie komen.

Wat is gezondheidskundig precies het probleem van suiker?

Deze scriptie gaat dieper in op gezondheidswetenschappelijke gevolgen van overconsumptie van suiker. Om hiervoor een basis te leggen, zal ik belichten wat er fysiologisch gebeurt en refereren naar studies over de consumptie van suiker.

Is de fiscaliteit een geschikt instrument voor de oplossingen tegen overmatige suikerconsumptie?

Naast de fiscaliteit zijn er andere instrumenten voor de overheid en organisaties om het probleem van overmatige suikerconsumptie te bestrijden. Voordat ik inga op een fiscale oplossing zal ik dus een oordeel vellen of de aanpak vanuit een belastingperspectief effectiever is dan andere beleidsvormen. Hierbij wordt geanalyseerd welke methoden in Nederland en andere landen zijn gebruikt om het probleem rondom suikerconsumptie op te lossen.

Wat is de rol van sin taxes om de consumptie van suiker terug te dringen?

Nadat verschillende oplossingen worden geanalyseerd, wordt er dieper ingegaan op de belastingheffing als oplossing. Hier wordt ook gekeken naar de getroffen maatregelen in andere landen en de huidige bijzondere verbruiksbelasting op non-alcoholische dranken in Nederland. Vervolgens zal blijken wat voor potentieel effectieve maatregelen Nederland kan treffen.

Welke beleidsopties zijn door verschillende ambtelijke instanties genoemd in de rapportages uit april en mei 2020, met het oog op de Tweede Kamerverkiezingen van 2021?

Tot slot worden deze recente rapporten besproken. Hierin staan allerlei oplossingen genoemd, waarvan ik de effectiviteit en efficiëntie zal beoordelen. Zodoende wordt er beantwoord hoe de fiscaliteit zo optimaal mogelijk kan worden ingezet tegen het “suikerprobleem.”

1.3. Hoofdstukopbouw

Na de inleiding in hoofdstuk één, waar het probleem kort wordt toegelicht, zal ik in hoofdstuk twee dieper ingaan op de eerste deelvraag over het gezondheidsaspect van suiker. Allereerst wordt het begrip “suiker” helder afgebakend. Daarna zal ik de huidige staat van de Nederlandse volksgezondheid toelichten. Vervolgens ga ik in op de gezondheidswetenschappen en de effecten van suiker op de gezondheid. Zodoende wordt er helder toegelicht wat het probleem rondom de (over)consumptie van suiker is.

In hoofdstuk drie wordt de deelvraag beantwoord of de fiscaliteit de juiste oplossing biedt voor het probleem van suikerconsumptie. De overheid heeft namelijk meer mogelijkheden zoals informeren, campagne voeren en bepaalde producten verbieden. Er zal worden gekeken welke maatregelen er in Nederland en het buitenland zijn getroffen en welke hiervan doelmatig werden bevonden.

Hoofdstuk vier gaat over sin taxes. Dit is een belasting geheven op onderdelen van ongezonde levensmiddelen, zoals alcohol en sigaretten. Er zal gekeken worden naar de oorsprong van een sin tax, de voor- en nadelen en de belangrijke factoren voor implementatie. Daarna wordt er een vergelijking gemaakt tussen verschillende landen om erachter te komen welke sin tax het meest efficiënt en doeltreffend is.

Hoofdstuk vijf gaat over de potentiële maatregelen tegen de overconsumptie van suiker afkomstig uit de rapportages voor de verkiezingen in maart 2021. Er worden drie rapporten besproken in het kader van mogelijke maatregelen. Daarna worden de maatregelen geëvalueerd en bekritiseerd. Vervolgens wordt concreet uitgelegd welke maatregelen toepasbaar zijn als beleid in Nederland.

Tot slot biedt hoofdstuk zes een antwoord op de hoofdvraag van wat de optimale fiscale oplossing is tegen overconsumptie van suiker. Ik zal een duidelijke aanbeveling doen aan de overheid en uitleggen in hoeverre vervolgonderzoek nodig is.

2. Gezondheidskundig probleem van suiker

In dit hoofdstuk wordt allereerst duidelijk afgebakend om welke suikers het gaat in deze scriptie. Daarna wordt de huidige staat van de Nederlandse volksgezondheid besproken. Vervolgens worden de gezondheidseffecten van de (over)consumptie van suiker besproken.

De term “volksgezondheid” omvat niet alleen de gezondheidstoestand van de bevolking, maar ook de aanpak van de samenleving in het voorkomen van ziektes, het verhogen van de leeftijdsverwachting en de promotie van de algemene gezondheid.⁸

Dit betekent dat de definitie van volksgezondheid erg ver strekt. In deze scriptie zal ik mij echter beperken tot de inhoud van volksgezondheid gerelateerd aan overgewicht, dementie en andere ziektes als gevolg van een overmatige suikerconsumptie.

2.1. Suiker

Allereerst is het essentieel voor deze scriptie om twee concepties helder te maken. Ten eerste worden in deze scriptie enkel “vrije suikers” bedoeld wanneer er over suiker gesproken wordt, tenzij anders wordt aangegeven. Deze afbakening betreft toegevoegde suikers én suikers uit honing, siropen, vruchtensappen en vruchtenconcentraat. Voor de consument is essentieel om te weten dat er veel schuilnamen zijn voor toegevoegde suiker. Een paar hiervan zijn glucosestroop, sacharose, melasse, maltodextrine, monosacharide, dextrose, fructose, agave en nectar.⁹ Buiten beschouwing in deze scriptie blijven fruitsuikers, suikers uit zuivel en andere vormen van natuurlijke suikers.

Ten tweede is het cruciaal om vast te stellen dat het lichaam geen essentiële behoefte heeft voor suiker. Uit de medische wetenschappen is duidelijk geworden dat het lichaam enkel essentiële vetten en eiwitten nodig heeft.¹⁰ De opvatting dat suiker de primaire bron van energie is voor het lichaam is onjuist. Het is de preferentiële bron, maar niet de superieure bron. Het lichaam geeft voorkeur om eerst glucose (afgebroken suiker) te verwerken. Dit komt doordat suiker schadelijk is voor het lichaam.¹¹ Zodoende probeert ons lichaam zo snel mogelijk deze stof uit het systeem te krijgen.

⁸ <https://www.futurelearn.com/courses/nursing-and-public-health/0/steps/51744>

⁹ <https://www.diabetesfonds.nl/minder-suiker/tips/hoer-suiker-herkennen>

¹⁰ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28868790/>

¹¹ <https://www.health.harvard.edu/heart-health/the-sweet-danger-of-sugar>

2.2. Overgewicht en Obesitas

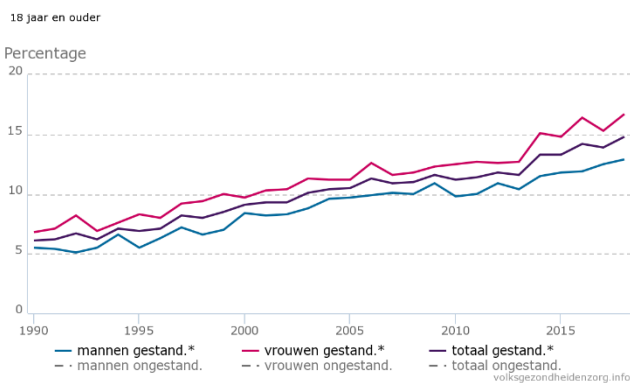
Sinds 2003 is het terugdringen van overgewicht één van de speerpunten van het preventiebeleid van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het doel is om overgewicht te reduceren tot het niveau van voor 1995.¹² Dit is een maximum van 38% voor mensen van 20 jaar en ouder, en 9,1% voor jongere kinderen. Zoals reeds genoemd, is het huidige niveau voor volwassenen 50,1%. Dit vraagt om een reductie van 25%. Om deze reductie te realiseren, heeft de Nederlandse overheid allerlei doelen en aanpakken opgesteld in verschillende rapportages. Deze worden verder behandeld in hoofdstuk vijf.

Overgewicht en obesitas zijn objectief meetbaar met de Body Mass Index (BMI). Dit is een meting waarbij het gewicht in kilogram gedeeld wordt door het kwadraat van lengte in meters. Hieruit komt een waarde die als gezond wordt betiteld als het tussen de 18 en 25 ligt. Tussen 25 en 30 wordt er overgewicht geconstateerd, en boven 30 wordt er obesitas vastgesteld. Ondanks dat BMI een simplistische berekening is en het geen rekening houdt met vet- en spiermassa, is het een gangbare manier van basale gezondheid meten. Daarom wordt dit begrip voor de rest van de scriptie gebruikt.

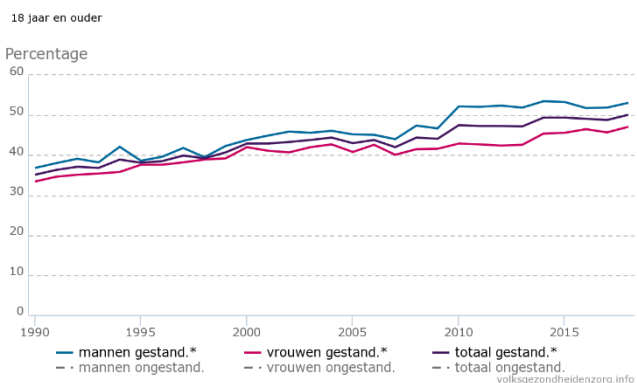
$$\text{gewicht (in kilogram)} \\ \hline \text{lengte} * \text{lengte (in meters)}$$

Bron: <https://www.jasperalblas.nl/bmi-berekenen/>

Trend volwassenen met obesitas 1990-2018

Trend volwassenen met overgewicht 1990-2018

Bron: volksgezondheid.info, CBS gezondheidsenquête en Leefstijlmonitor CBS in samenwerking met RIVM

In deze trendlijnen zijn de toenames van overgewicht en obesitas weergegeven. Tussen 1990 en 2020 is een stijging van bijna 200% in obesitas en 50% in overgewicht waargenomen.

¹² <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/preventie-zorg/preventie>

2.3. Diabetes

Diabetes is onder te verdelen in type 1 en type 2. Diabetes type 1 is een auto-immuun ziekte waarbij de oorzaak nog onbekend is. Diabetes type 2 wordt daarentegen geassocieerd met een hoge suikerconsumptie. Deze vorm van diabetes (90% van de gevallen) is objectief te meten, namelijk bij een bloedsuikerspiegel van 6.0 mMol of hoger in een nuchtere staat (zonder gegeten te hebben).¹³ Bij diabetes type 2 patiënten maakt de alvleesklier te veel insuline aan. Door verschillende redenen, waarvan overmatig suiker- en koolhydraatconsumptie er één is, ontstaat er insuline-resistentie. Diabetes zorgt vaak voor complicaties bij onder andere de hersenen, voeten, zenuwen, nieren, en ogen¹⁴ op oudere leeftijd. In meer dan 80% van de gevallen, gaat diabetes type 2 gepaard met overgewicht. De prevalentie van diabetes onder zowel volwassenen en kinderen neemt al lang toe. Inmiddels lijden er al 1,1 miljoen Nederlanders aan diabetes.

2.4. Dementie

Een ander groot gezondheidsprobleem in Nederland is dementie. Hiervan is Alzheimer het meest voorkomend met 70% van de totale dementie gevallen. Momenteel is dit doodsoorzaak nummer één, én de snelst stijgende doodsoorzaak. Sinds 1950 is het aantal mensen dat dementie heeft in Nederland gestegen van 50.000 naar 280.000. Er wordt voorspeld dat dit in de komende 25 jaar zal verdubbelen tot meer dan 500.000 mensen.¹⁵ De kosten voor dementie bedroegen 9,3 miljard in 2017, bijna 10% van de totale zorgkosten.¹⁶ Het risico op dementie is veelal te wijten aan leefstijlfactoren en in mindere mate aan erfelijkheid. Van de zeven belangrijkste risicofactoren, hebben drie er te maken met een te hoge suikerconsumptie. Namelijk een hoge bloeddruk, diabetes en overgewicht (c.q. diabetes). Uit recente onderzoeken, wordt de associatie tussen suikerinname en dementie herhaaldelijk gevonden.¹⁷

¹³ <https://www.diabetesfonds.nl/over-diabetes/soorten-diabetes/diabetes-type-2> :

¹⁴ <https://www.diabetesfonds.nl/over-diabetes/complicaties-van-diabetes>

¹⁵ https://www.alzheimer-nederland.nl/factsheet-cijfers-en-feiten-over-dementie?gclid=Cj0KCQjwudb3BRC9ARIsAEa-vUsIHqp9FWFEpzAJQNUcEUczEyfh5BpGpMPKVN6RvVnqyNHuYbgvyLoaAIJIEALw_wcB

¹⁶ <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/dementie/cijfers-context/samenvatting>

¹⁷ <https://academic.oup.com/biomedgerontology/article/65A/8/809/572081>

2.5. Overige consequenties van suikerinname

Naast overgewicht en dementie zijn er meer negatieve consequenties van overmatige suikerconsumptie. Er zijn onder andere significante directe en indirecte economische gevolgen. Een persoon met overgewicht heeft gemiddeld een lager inkomen, een lagere socio-economische status en een verminderde kans op trouwen.¹⁸ Bij voltijd werknemers komt 30% van hun zorgkosten door extra afwezigheid op hun baan dankzij overgewicht en een ongezonde levensstijl. Voor een bedrijf met 1000 werknemers kost dit jaarlijks €250.000.¹⁹ In Nederland gaan ongeveer 4% van de totale jaarlijkse zorgkosten uit naar obesitas-gerelateerde ziektes. Dit komt uit op een bedrag van €1,5 miljard. Hierbij wordt overgewicht nog niet meegenomen.

Bovendien zijn er nog meer ziektes te wijden aan overmatige suiker consumptie. Hieronder volgt een opsomming van deze ziektes. Het doel van deze opsomming is om inzicht te geven in de impact van suiker. Deze strekt uiteindelijk verder dan enkel gezondheid. Een verminderde gezondheid beperkt bewegingsvrijheid, economische productiviteit en levenskwaliteit.

De dagelijks geconsumeerde hoeveelheid van toegevoegde suikers worden geassocieerd met hart- en vaatziekten,²⁰ artritis,²¹ een hoger stressniveau²² en schade aan het gebit en het glazuur.²³ In een ander artikel genaamd “146 reasons sugar ruins your health” wordt een zeer uitgebreide lijst met associaties tussen suikerinname en gezondheidstoestanden toegelicht.²⁴

2.6. Deelconclusie

Er gaan negatieve consequenties gepaard met de consumptie van suiker. Tal van medische studies die de negatieve impact van suiker aantonen zijn voorbijgekomen. Niet alleen overconsumptie is ongezond, de algehele consumptie van suiker is op de lange termijn schadelijk voor het lichaam, de economie en de maatschappij.

¹⁸ <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/nejm199309303291406>

¹⁹ https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.4278/0890-1171-20.1.45?casa_token=8Cqowpqb4_AAAAAA:w6CgRkyWAnJQk8GEXLca4Xm9dkFBhJJanD-3kUlb0my-VErY9itugzhqjBvo4sWRhllYrIFGY

²⁰ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24493081/>

²¹ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25030783/>

²² <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12415536/>

²³ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/13196991/>

²⁴ <https://www.hammernutrition.com/knowledge/endurance-library/146-reasons-sugar-ruins-your-health>

3. Beleidsmaatregelen tegen overgewicht

In hoofdstuk drie wordt de deelvraag beantwoord of de fiscaliteit de juiste oplossing biedt voor het probleem van suikerconsumptie. De overheid heeft namelijk meer mogelijkheden zoals informeren, campagne voeren en voedselwaren verbieden. Er wordt gekeken naar de functies van belastingheffing en of een sin tax in overeenstemming is met de algemene beginselen van belastingheffing. Daarnaast wordt gekeken wat voor maatregelen er zijn ingevoerd in Nederland en in andere landen. Vervolgens wordt het beleid geëvalueerd en een conclusie gevormd.

Het voornaamste doel van een eventueel in te voeren suikerbelasting is om de consumptie van suiker terug te dringen. Zodoende zullen de consequenties (zoals diabetes en overgewicht) die ermee gepaard gaan, ook afnemen. Dit komt doordat de fiscaliteit het prijsmechanisme beïnvloedt. Op die manier worden consumentenkeuzes beïnvloed, aldus het Ministerie van Financiën.²⁵ Tot slot wordt er in dit hoofdstuk wordt ook gekeken naar beleid dat vanuit een alternatief perspectief probeert overgewicht aan te pakken.

3.1. Fiscaliteit als instrument

De deelvraag die in dit hoofdstuk wordt beantwoord is of de fiscaliteit een geschikt middel is om gedragsverandering teweeg te brengen en het “suikerprobleem” kan oplossen. Hiervoor is het belangrijk om de verschillende functies van belastingheffing te noemen. Door de jaren heen zijn deze functies ontwikkeld. Vroeger lag altijd de financieringsfunctie ten grondslag aan een belasting. De overheid heeft geld nodig om te functioneren en belasting heffen is geschikte methode om overheidsopbrengsten te genereren. Ondanks dat deze financieringsfunctie altijd een rol zal hebben, is er veel veranderd en is de financieringsfunctie als enige reden voor heffing verleden tijd.²⁶ Dankzij de toegenomen complexiteit en technologische vooruitgang van onze maatschappij, worden belastingen ook voor alternatieve redenen ingezet. Belastingen worden steeds vaker ingezet om gedragsverandering teweeg te brengen. Enkele voorbeelden hiervan zijn de energie-investeringsaftrek (EIA), de milieu-investeringsaftrek (MIA), de hypotheekrenteaftrek en de arbeidskorting. Dit zijn allerlei voorbeelden waarin de wetgever een normatief gedrag voor ogen had en de fiscaliteit als instrument gebruikte om dit te bereiken. Wanneer de wetgever op deze manier de fiscaliteit gebruikt, wordt dit de instrumentele functie van het belastingrecht genoemd. Er wordt dan rekening gehouden met de

²⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/05/18/bouwstenen-voor-een-beter-belastingstelsel-tweede-kamer>

²⁶ https://www.navigator.nl/document/idb3c2115f46dc495faa31b9cc87dbf1c4/vakstudie-nieuws-algemeen-belastingwetenschap-belastingbeginselen?ctx=WKNL_CSL_176 J.L.M. Gribnau, A.O. Lubbers, en H. Vording, 'Belastingwetenschap: 80 jaar en bijna volwassen?', MBB 2011/12, p. 488-499.

componenten zoals sociaaleconomisch beleid, de internationale concurrentiepositie, cultuur en de werkgelegenheid.²⁷

Voordelen van de instrumentele functie van belastingen²⁸

Een van de voordelen van een instrumentele functie is dat er geld naar zaken kan gaan waarvoor de private sector geen oplossing heeft gecreëerd. Met het belastinggeld kan de keuze worden gemaakt om wel een dergelijke investering te maken. Dit zijn collectieve goederen.

Omdat de instrumentele functie ook wel “stuurgeld” genoemd wordt, kan er in economisch zware tijden investering worden gemaakt die op de lange termijn zijn vruchten afwerpt. Het steunt dan de economie op een moment waarop de private sector het lastig heeft. Daarnaast is dit stuurgeld dikwijls politiek georiënteerd. Dit kan zowel een voordeel als nadeel zijn en hangt af van de individuele mening. Er wordt in ieder geval op een maatschappelijk niveau een prioriteit gesteld.

Nadelen van de instrumentele functie van belastingen

Dankzij de nauwe samenwerking tussen het recht en economie, wordt de belastingwetgever geconfronteerd met dit spanningsveld tussen doelmatigheid en rechtvaardigheid. Van Langen heeft gesteld dat er zes belangrijke belastingbeginselen zijn.²⁹ Aangezien de helft rechtsbeginselen zijn en de andere helft doelmatigheidsbeginselen, moet er een goede balans tussen gevonden worden. Aan de ene kant verwachten burgers dat de overheid haar zaken regelt en bepaalde diensten verzorgt, maar aan de andere kant dient er vrijheid geboden te worden voor de burgers. Dit spanningsveld kan resulteren in conflict omdat de overheid door de jaren heen dusdanig is uitgebreid dat de overheidsinkomsten moeten groeien om de activiteiten te bekostigen. Dikwijls zijn er belastingen ingevoerd zonder veel na te denken over de relatie met al bestaande belastingen. Een ander tegenstrijdige opmerking over de instrumentele functie van belastingen, is dat de overheid regelmatig juist probeert een belasting “onzichtbaar” in te voeren. Op die manier zou namelijk de gedragsverstoring minder zijn. Het duidelijke voorbeeld is hierbij de vennootschapsbelasting versus de omzetbelasting. De eerste een grote betaling via een aangifte bevat, terwijl de laatste zit inbegrepen bij de prijs en enkel op het bonnetje wordt neergezet. Dit is minder zichtbaar, waardoor gedragsvermindering minder plaatsvindt.³⁰

²⁷ https://www.navigators.nl/document/idb7b97e138e544b59896cac7d19a8aaef?ctx=WKNL_CSL_183 Mr. J.B.H. Röben, De Geefwet bestaat al” WFR 2011/2012

²⁸ Stevens en andere, Economische kenmerken van belastingheffing; Elementair Belastingrecht 2015/2016

²⁹ W.J. de Langen, De grondbeginselen van het Nederlandse belastingrecht, deel I, 1954 en deel II, 1958

³⁰ Dr. D.A. Albrechtse, Beleid en Maatschappij 1986/3, pagina 137-147

Er kan een hele scriptie gewijd worden aan het toetsen van een nieuwe belasting aan de belastingbeginselen en ik zal er dus niet zo diep op ingaan. Ik zal kort weergeven welke problemen er kunnen spelen.

Het afbakeningsprobleem voor verschillende voedselgroepen heeft effect voor verschillende soorten bedrijven. Voor de horeca wordt het lastig een accurate boekhouding bij te houden omdat een gerecht zal bestaan uit allerlei soorten ingrediënten. Een supermarkt heeft hetzelfde probleem bij een samengesteld gerecht. Hierdoor kan de rechtsgelijkheid in geding komen wanneer er een uitzondering wordt gemaakt voor horeca ten opzichte van supermarkten. Deze afbakening van producten moet daarnaast ook het zorgvuldigheidsbeginsel volgen. Er moet heel duidelijk gesteld worden welke producten wel of niet belast worden en in welke vorm dat geldt.

Dankzij de verschuiving naar een instrumentele aanpak in het belastingrecht, wordt het als een neutraal middel beschouwd om een bepaald doel na te streven. Hierdoor ontstaat het probleem dat de legitimiteit en integriteit van het recht in het geding raakt en de rechtsbescherming beperkt wordt.³¹ Er is nu een soort dichotomie ontstaan waarbij aan de ene kant de burgers een verwachtingspatroon hebben jegens de overheid. Er wordt verwacht dat de overheid allerlei zaken regelt. Aan de andere kant willen burgers geen paternalistisch gedrag door de overheid. Het beleid moet niet te veel interfereren met het privéleven van de burgers.

Hiertussen dient een balans gevonden worden. In het kader van de huidige staat van de volksgezondheid, is het evident dat er maatregelen getroffen moeten worden. Fiscaliteit biedt hiertoe onder andere een oplossing. Een andere reden om het probleem aan te pakken via de fiscaliteit, is omdat het prijsmechanisme en daarmee consumentenkeuzes te beïnvloeden zijn via belastingen. Dit stelde het Ministerie van Financiën. Dit is het basisprincipe van de economie, neergelegd door Adam Smith. Als de prijs toeneemt, zal de vraag dalen.

³¹ Van Aeken, K. (2006). Legal instrumentalism revisited. In L. Wintgens (Ed.), *The theory and practice of legislation: Essays in legisprudence* (pp. 67-92). Ashgate.

3.2. Nederlandse maatregelen

Wanneer er diverse maatregelen uit verschillende disciplines bij elkaar worden gevoegd in één beleid, dan wordt dit integraal beleid genoemd. Voor wat betreft de bestrijding van overgewicht, omvat een integraal beleid verschillende aspecten van de samenleving die met voeding en levensstijl te maken hebben. Actoren en factoren hierbij zijn bijvoorbeeld sportscholen, schoolkantines, productsamenstelling van voedsel, marketingcampagnes, educatie over voeding en belastingmaatregelen. Over het algemeen, zal een integraal beleid beter werken omdat het een probleem vanuit allerlei hoeken benadert en er samenwerking plaatsvindt tussen meer organisaties. De overheid heeft een groot deel van een integrale aanpak uitgewerkt in het Nationaal Preventie Akkoord³² (2018). Onderdelen hiervan zijn:

- Jaarlijkse trainingsmodule voor 750 medewerkers van versafdelingen in supermarkten om te informeren over gezonde voeding;
- Een crossmediale aanpak om de bevolking te informeren en stimuleren richting een gezond voedingspatroon (de Schijf van Vijf);
- Onderzoek naar effectieve marketing over de Schijf van Vijf;
- Stimuleren van meer drinkwater op publieke plekken;
- Een reclamecode voor voedingsmiddelen;
- Sponsoring voor scholen;
- Akkoord Verbetering Productsamenstelling;
- Voedselkeuzelogo;
- Gezondere sportsponsoring dankzij FNLI en NOC*NSF;
- Een gezonder en bewuster voedingsaanbod in attractieparken.

Bovenstaande maatregelen en ideeën omvatten louter de helft van wat er beschreven staat in het Nationaal Preventie Akkoord. Er zijn veel goede intenties en plannen vanuit de overheid om de volksgezondheid te verbeteren. Uit het verslag blijkt duidelijk een integrale aanpak waarbij allerlei lagen in de samenleving samenwerken naar een gezamenlijk doel.

Aangezien veel acties van het Nationaal Preventie Akkoord vooralsnog toekomstige, onbegonnen plannen zijn, moet er naar andere (lokale) initiatieven gekeken worden om te zien wat de overheid heeft gedaan om de volksgezondheid te stimuleren en de suikerconsumptie te verminderen.

³² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/convenanten/2018/11/23/nationaal-preventieakkoord>

Een van de verslagen afkomstig van de overheid over intenties om het voedselaanbod te verbeteren, is “Zout-, suiker- en verzadigd vetgehalten in levensmiddelen.”³³ Het is een rapport afkomstig van de RIVM uit 2018 en gaat over de productsamenstelling van voedselwaren. Er wordt gepoogd bestaande producten gezonder te maken door afspraken te maken met producenten. De publiekssamenvatting die vooraan in het verslag staat is echter behoorlijk misleidend en niet representatief voor de algehele effectiviteit van het beleid. Er wordt genoemd dat voor zout en verzadigd vet, in verschillende voedselproducten (zoals sauzen, vleeswaren en vleesconserven) de meerderheid van de producenten (tussen de 70 en 90%) zich aan de afspraken houdt en de verminderingen doorvoert. Er wordt echter niets genoemd over suiker. Dit is niet zonder meer. Voor suiker zijn er nauwelijks effectieve maatregelen geïmplementeerd. Voor de volgende producten zijn geen afspraken gemaakt: banket en zoetwaren, brood(vervangers), broodbeleg, sauzen, vlees, gevogelte, ei, vleesvervangers, vis, hartige snacks en samengestelde gerechten. Enkel voor peulvruchten, waar gemiddeld slechts 2 gram suiker per 100 gram voedsel in zit, zijn afspraken gemaakt. De overheid dient nogmaals te kijken naar wat er misging in dit proces en wat er beter ging in de vermindering van zout in bepaalde producten.

Het is belangrijk om te melden dat enkele landen (Engeland, Finland, Canada, Frankrijk)³⁴ maatregelen hebben getroffen om verzadigd vet- en zoutconsumptie te verminderen. In eerste instantie lijkt dit een goed plan omdat beide voedingsmiddelen in overvloed ongezond kunnen zijn. Wat echter bleek, is dat de consumptie van verzadigd vet en zout voornamelijk werd vervangen door ongezonde suikers. Dit vergrootte het initiële probleem van een slechte volksgezondheid.³⁵

Uit andere artikelen wordt ook duidelijk dat zelfregulering door de voedselindustrie faalt. Minister Schippers gaf afgelopen december in een brief aan de Tweede Kamer toe dat de door de fabrikanten voorgestelde maatregelen “niet erg serieus zijn.” De overheid is momenteel bezig om een nieuw beleid op te stellen in het Akkoord Verbetering Productsamenstelling. Vanaf 2021 zal er een nieuwe aanpak voor productverbetering worden geïntroduceerd. De vier kernpunten hierin zijn:

1. Grenswaarden van diverse voedingsstoffen;
2. Prikkel uitwerken en hanteren om bedrijven te stimuleren productverbeteringen door te voeren (door middel van onderzoek en het nieuwe keurmerk “Nutriscore”);
3. Doelstellingen creëren en dit zorgvuldig monitoren;
4. Een onafhankelijke organisatie opzetten die het beleid uitvoert.

³³ <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0032.pdf>

³⁴ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK50961/>

³⁵ <https://iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/The%20Proof%20of%20the%20 pudding.pdf>

Hierbij is het cruciaal om de leerpunten van ander (gefaald) beleid mee te nemen in deze nieuwe aanpak.

Een andere manier waarop de Nederlandse overheid overgewicht probeert terug te dringen, is door middel van programma's aangeboden door zorgverzekeraars. Hoewel dit niet direct en enkel gericht is op het terugdringen van de suikerconsumptie, is dat wel een onderdeel van het beleid. De meeste initiatieven pakken het probleem rondom overgewicht aan door middel van leefstijlcoaching. Dit is een nieuwe trend die sinds 2011 is ingezet. Hieronder volgen drie programma's waarbij leefstijlcoaching op grotere schaal werd geïmplementeerd en effectief bleek te zijn.

Het eerste voorbeeld is Beweegkuur.³⁶ De conclusie van dit programma luidt dat het meeste resultaat wordt geboekt als het programma in zijn totaliteit wordt aangeboden. Dit houdt in dat er een combinatie van voedings-, bewegings-, en levensstijl-coaching plaatsvindt en er nazorg is. Dankzij het programma consumeren mensen meer groente en fruit en minder snacks en snoep. Bovendien sporten ze meer en is de intrinsieke motivatie daarvoor toegenomen. Aan de aanbodkant van het programma werden er ook positieve resultaten geboekt. Hier werd er namelijk meer en beter samengewerkt door verschillende instanties.

Het tweede programma heet SLIMMER.³⁷ Dit programma is erop gericht de leefstijl van mensen met overgewicht te bevorderen door middel van een traject van zes maanden. Wederom is dit een integrale aanpak waarbij er wordt samengewerkt tussen gemeenten, de GGD, sportscholen, diëtisten, huisartspraktijken fysiotherapeuten. Het voordeel van dit programma is de uitvoerbaarheid. Dankzij een uitgebreide set van materialen zoals draaiboeken, en voeding- en beweegplannen, is het programma makkelijker te implementeren. De resultaten van dit programma zijn zeer positief. De interventie leidt ertoe dat het lichaamsgewicht significant daalt. Bovendien nemen klinische en metabole risicofactoren af. Tot slot is SLIMMER kosteneffectief vanuit een gezondheidszorgperspectief.

Het derde programma dat is uitgerold door de overheid heet Cool.³⁸ Wederom wordt er hier veel gewerkt met leefstijlcoaches. Er wordt sterk ingezet op positieve gedragsverandering bewerkstelligen. Het gevolg is dat deelnemers meer beweging, minder zitten en gezonder eten. Bovendien is de intrinsieke motivatie gestegen. Op de lange termijn raakte 62% van participanten gewicht kwijt, met een gemiddelde van 2,2 kilogram.

³⁶ <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1800158>

³⁷ <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401417>

³⁸ <https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1800053>

3.3. Buitenlandse maatregelen

In het rapport “Curbing global sugar consumption”³⁹ worden de meest efficiënte beleidsvormen van (lokale) overheden en andere organisaties (onder andere Australië, Finland, Frankrijk, Amerika) wereldwijd uitgelicht. De kern van het rapport is dat suikerinname significant kan worden vermindert door de volgende acties te ondernemen:

- De beschikbaarheid van suiker en suikerhoudende producten verminderen: “*Availability*”;
- De betaalbaarheid van suiker verslechteren: “*Affordability*”;
- De acceptatie van suikerconsumptie verminderen: “*Acceptability*”;
- Bewustzijn creëren over de hoeveelheid suiker in producten: “*Awareness*”.

Vervolgens hebben de onderzoekers beleid opgesteld aan de hand van het woord “Nourishing.” In de onderstaande afbeelding wordt weergegeven hoe deze maatregelen kunnen bijdragen aan de reductie van suikerconsumptie.

N O U R I S FOOD ENVIRONMENT		H FOOD SYSTEM	I N G BEHAVIOUR CHANGE
	POLICY AREA	POLICY ACTIONS FOR NUTRITION AND NCDs	
N	Nutrition label standards and regulations on the use of claims and implied claims on foods	Clearly visible ‘interpretative’ labels can influence people’s awareness of sugar in products and have the potential to limit the availability of sugar through product reformulation * E.g. Front-of-package symbols - see page 10 for details.	
O	Offer healthy foods and set standards in public institutions and other specific settings (e.g. workplaces)	Mandatory standards for food available in schools and hospitals, including restrictions on unhealthy foods containing sugar (availability) and measures to improve the acceptability of healthier foods * E.g. Hungary’s Aqua Promoting Programme in the Young (HAPPY) - see page 12 for details	
U	Use economic tools to address food affordability and purchase incentives	Health-related food taxes targeting sugar which can influence the affordability of sugary products * E.g. Mexico and France’s soda tax – see page 11 for details	
R	Restrict food advertising and other forms of commercial promotion	Mandatory regulation on food advertising to children, including sugary products, to reduce the awareness , acceptability and availability of the sugary products advertised	
I	Improve nutritional quality of the whole food supply	Voluntary reformulation of food products, including reductions of sugar which can influence the availability of sugary products * E.g. see page 10 for details	
S	Set incentives and rules to create a healthy retail and food service environment	Initiatives to increase the availability of healthier foods as alternatives to sugary products, which can influence the acceptability of alternatives * E.g. Shop Healthy NYC - see page 9 for details	
H	Harness the food supply chain and actions across sectors to ensure coherence with health	Initiatives that invest in clean water (which can influence the availability of water as an acceptable alternative to sugary drinks)	
I	Inform people about food and nutrition through public awareness	Public awareness campaigns about sugary products, or campaigns promoting alternatives, which can influence people’s awareness of sugar in products and increase the acceptability of alternatives * E.g. Los Angeles County’s “Sugar Pack” health marketing campaign - see page 13 for details	
N	Nutrition advice and counselling in health care settings	Advice in dental care settings about consuming sugary products which can influence people’s awareness	
G	Give nutrition education and skills	Nutrition literacy and food skills programmes to enable people to prepare healthy meals and snacks with no or minimal sugar which can influence people’s awareness	

Bron: World Cancer Research Fund International’s NOURISHING framework

³⁹ <https://www.wcrf.org/sites/default/files/Curbing-Global-Sugar-Consumption.pdf>

3.3.1. “Availability”

Een aanpak waarbij de beschikbaarheid van suiker werd verminderd, is terug te zien in het beleid in Queensland, Australië. Hier is gekozen voor het “Smart Choices” beleid.⁴⁰ In dit beleid werden alle voedselautomaten met frisdrank en voedsel hoog in verzadigd vet, toegevoegd suiker en zout, verbannen uit de buurt van scholen. Dit leidde tot aanzienlijk gezondere keuzes met minder suiker en zout.

Frankrijk heeft een soortgelijk beleid ingevoerd. Sinds 2005 zijn voedselverkoopautomaten verbannen uit scholen.⁴¹ Het resultaat hiervan was een dagelijkse vermindering van 100 calorieën uit voornamelijk ongezonde voedingsmiddelen zoals vet, zout en vrije suikers.

Een ander onderzoek uit Amerika toont aan hoe uitgebreide marketing en product-plaatsing de consumentenkeuze positief kan beïnvloeden. Het bedrijf “Shop Healthy NYC”⁴² heeft in 170 supermarkten in de Bronx een aantal maatregelen ingevoerd: meer gezonde producten op “oogniveau” plaatsen en relatief meer reclame voor gezonde producten (onder andere meer water en minder suikerhoudende producten tonen). Uiteindelijk leidde dit tot de aankoop van de gezondere variant van een product door 49% van de klanten. Winkeleigenaars leerden zelf ook steeds beter hoe ze gezonde producten meer beschikbaar konden maken.

Aan de producentenkant werd er ook vooruitgang geboekt omtrent de beschikbaarheid van ongezonde producten. Door middel van een keurmerk, werden fabrikanten gestimuleerd om hun producten gezonder te maken. Om te voldoen aan de eisen van het keurmerk, moesten fabrikanten bijvoorbeeld meer toegevoegde suikers en zout uit de producten verwijderen. Als zij daaraan voldeden, werden ze beloond met een logo op hun product. Bedrijven blijken dus welwillend om hun producten te verbeteren, maar hebben hiervoor een richtlijn en beloning nodig.⁴³

Aan de kant van de producenten leidden deze keurmerken tot positieve veranderingen, echter aan de kant van consumenten was het effect beperkt. Minder bewuste kopers kochten soms zelfs minder producten met het logo. Twaalf jaar later, bleek hetzelfde logo in Nederland controversiële gevolgen mee te brengen. Uit onderzoek van de Consumentenbond in 2016, blijkt dat bijna 80% van consumenten niet exact weet wat “het Vinkje” betekent. Het verschil tussen het groene Vinkje (gezondere keuze) en het blauwe Vinkje (bewustere keuze) was nog minder bekend. Tevens wordt dit logo gekoppeld aan ongezonde producten.

⁴⁰ <https://education.qld.gov.au/student/Documents/smart-choices-strategy.pdf>

⁴¹ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29320810/>

⁴² <https://www1.nyc.gov/assets/doh/downloads/pdf/pan/shop-healthy-implementation-guide.pdf>

⁴³ <https://www.choicesprogramme.org/uploads/PDF/research-overview-choices-february-2017-170306.pdf>

Dankzij al deze problemen is het Vinkje uiteindelijk afgeschaft.⁴⁴ De kern is dus om zeer strikte, duidelijke richtlijnen te maken voor het gebruiken van kwaliteitseisen en bijbehorende logo's.

3.3.2. "Affordability"

De betaalbaarheid van suikerhoudende goederen is exact waar deze scriptie om draait. Deze betaalbaarheid wordt namelijk grotendeels beïnvloed door belastingen. In hetzelfde rapport van de WCRF⁴⁵ worden de Franse en Mexicaanse frisdrankbelasting als effectieve belastingmaatregelen genoemd om suikerconsumptie te verminderen. In dit hoofdstuk staat de deelvraag centraal of een belastingmaatregel een geschikte oplossing kan zijn tegen de (over)consumptie van suiker. Inmiddels wordt echter duidelijk dat een "of-of" benadering niet optimaal is. Deze maatregelen zijn niet rivaliserend. Een maatregel in de vorm van een campagne of een "coachingstraject" sluit niet uit dat er óók een belastingmaatregel kan worden getroffen. Een betere vraag voor dit hoofdstuk is daarom: "kan een belastingmaatregel een significante bijdrage leveren tegen het probleem van (over)consumptie van suiker?"

Het rapport van de WCRF geeft een bevestigend antwoord op deze vraag. Hier worden effectieve maatregelen uit Mexico en Frankrijk genoemd. In die landen is een frisdrankbelasting ingevoerd. Deze blijken beide kosteneffectief te zijn en tot significante resultaten te leiden in de verminderde consumptie van suiker en in een verbeterde gezondheid.

In Nederland is vooralsnog uitsluitend een niet-effectieve vorm van een frisdrankbelasting ingevoerd. Dit komt doordat deze "frisdrankbelasting" ook mineraalwater, vruchtensappen en groentesappen meetrekt in de belastingheffing. Zoals ik eerder heb vermeld, is het niet exact duidelijk waarom mineraalwater in de heffing betrokken is. Voor siropen en fruitdranken wordt gezegd dat deze suikers ongezond zijn en daarom in de heffing worden betrokken.⁴⁶ Initieel was de heffing op fruitsappen echter lager omdat deze echter wel gezonder zijn dan frisdranken. Dit strookt echter ook met het afschaffen van de echte heffing op suiker die heeft bestaan. In 1993 is namelijk wel die heffing afgeschaft omdat het te weinig geld opleverde. De kosten van de afschaffing zou destijds 55 miljoen gulden bedragen. De andere reden was dat bij iedere aflevering van suikerhoudende producten vanuit een andere lidstaat, de Nederlandse afnemer zelfstandig aangifte moest doen per hoeveel en soort goederen, maar ook naar het suikergehalte van het product. Aangezien het aantal afnemers groot is, zorgde dit tot te veel economische verstoring. Dit waren destijds (in 1992) de beweegredenen om de belasting op suiker af te schaffen. Deze twee beweegredenen voor de belastingen in kwestie zijn tegenstrijdig.

⁴⁴ <https://www.consumentenbond.nl/acties/vinkies>

⁴⁵ <https://www.wcrf.org/sites/default/files/Curbing-Global-Sugar-Consumption.pdf>

⁴⁶ Kamerstuk Tweede Kamer 1992-1993 kamerstuknummer 22844 ondernummer 3

Deze belasting is even hoog voor alle non-alcoholische dranken. In latere stukken leg ik uit hoe dit aangepast kan worden. Er zijn enkele kamerstukken over de frisdrankbelasting, echter deze zijn allen afkomstig uit 1992 en 1993. In dat jaar verdwenen dankzij het intracommunautaire systeem, de fiscale grenzen.

3.3.3. "Acceptability"

De acceptatie van een voedingsproduct gaat over de sociale acceptatie van de consumptie ervan. In Nederland is deze acceptatie bij ongezonde voedingswaren erg hoog. Ongezonde voeding wordt vaak geassocieerd met gezelligheid, samenzijn en iets leuks doen. Daarentegen worden mensen die gezonde producten eten eerder als minder leuk, vrouwelijker en moreler betiteld.⁴⁷ In Noorwegen wilde bepaalde scholen hier verandering in brengen. In 1996 is er een pilot gestart op een basisschool.⁴⁸ Er werd gratis groente en fruit uitgedeeld aan de scholieren. Het programma bleek snel effectief te zijn en werd steeds verder uitgebreid totdat het in 2007 uiteindelijk landelijk geïmplementeerd was. Het resultaat was dat kinderen steeds vaker fruit en groenten en minder vaak ongezonde producten consumeerden. In Nederland werden dezelfde resultaten gevonden in een soortgelijk programma.⁴⁹

In een programma genaamd HAPPY (Hungarian Aqua Promoting Programme in the Young)⁵⁰ werd gepoogd de populariteit van waterdrinken te verhogen onder jongeren. Op basisscholen werd gratis gekoeld water aangeboden in combinatie met informatie over de essentie van hydrateren. Het resultaat was minder consumptie van frisdrank en meer consumptie van water bij 66% van de scholieren. In 2014 is het geïmplementeerd in 144 scholen.

⁴⁷https://www.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/voedingscentrum/Documents/Professionals/Pers/Factsheets/Factsheet%20Sociale%20omgeving_2016_copy_right-Voedingscentrum.pdf

⁴⁸<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15917042/#:~:text=The%20Norwegian%20School%20Fruit%20Programme%3A%20evaluating%20paid%20vs.,-no%2Dcost%20subscriptions&text=Subscribers%20at%20the%20Paid%20fruit,children's%20fruit%20and%20vegetable%20intake.>

⁴⁹ https://www.researchgate.net/publication/23402834_Long-term_effects_of_the_Dutch_Schoolgruitem_Project_-_Promoting_fruit_and_vegetable_consumption_among_primary-school_children

⁵⁰https://webgate.ec.europa.eu/chafea_pdb/assets/files/pdb/20091210/20091210_oth_en_ps_conference_ppp_project_happy_kristzina_toth.pdf

3.3.4. “Awareness”

Bewustzijn creëren is een andere methode om de consumptie van suiker te verminderen. Het kan hierbij gaan om het bewustzijn van onder andere de negatieve gezondheidsgevolgen, of de kosten aan de maatschappij. In de Verenigde Staten is deze methode uitvoerig gebruikt. In Los Angeles is een zeer uitgebreide, crossmediale campagne gevoerd om het bewustzijn van het aantal geconsumeerde suikerklontjes te verhogen. Er werd marketing gedaan via sociale media (YouTube, Facebook, Twitter), billboards, bushokjes, krantenartikelen en reclamespotjes. In totaal waren er 500 miljoen unieke kijkervaringen. Vervolgens zijn er enquêtes afgenomen om het resultaat te meten. Van de geïnterviewden zei 60% dat ze erg geneigd waren minder frisdrank te drinken.⁵¹

Deze studie kent echter veel beperkingen. Nergens wordt vermeld hoeveel kosten er gespaard gingen met deze reclames. Voor de efficiëntie is het nodig om te weten hoeveel kosten en (welvaarts)opbrengsten er gespaard gingen met deze acties.

Daarnaast is de literatuur over vooroordelen in interviews erg duidelijk: mensen zijn eerder geneigd een sociaal wenselijk antwoord te geven.⁵² Deze methode van publieke enquêtes kan dus zorgen voor niet-representatieve resultaten. De potentie van marketingcampagnes is groot, zoals geconcludeerd bij anti-roken campagnes,⁵³ alleen dient het resultaat wel duidelijk gemeten te worden voordat er belastinggeld naartoe gaat.

3.4. Integrale aanpak

In de introductie van dit hoofdstuk besprak ik kort wat een integraal beleid is. Het houdt in dat er een combinatie van maatregelen wordt getroffen. Over het algemeen is dit effectiever omdat er meer wordt samengewerkt tussen verschillende organisaties, er een groter bereik is en het probleem vanuit verschillende kanten benaderd wordt.

Een goed voorbeeld van integraal beleid is het Franse “National Nutrition and Health Programme”⁵⁴ (PNNS). Hier is een programma samengesteld waarin samenwerking plaatsvond tussen de overheid, voedselindustrieën, onderzoekers, consumenten en educatie-instellingen.

⁵¹ <https://www.iccp-portal.org/sites/default/files/multimediasources/Los%20Angeles%20-%20Sugar%20Pack%20Health%20Marketing%20campaign%20-%202011-2012.pdf>

⁵² <https://measuringu.com/survey-biases/>

⁵³ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1653696/>

⁵⁴ <https://www.wphna.org/Oxford2014/wp-content/uploads/2014/09/1-oxfordV2.pdf>

Er vond campagne plaats om groenten, fruit en beweging populairder te maken. Daarnaast werden er richtlijnen opgesteld voor de productsamenstelling voor de voedselindustrie en tot slot is er een toezichhoudend orgaan opgesteld om de vooruitgang objectief te controleren. Het programma is in 2001 geïmplementeerd en wordt nog steeds uitgevoerd. Binnen het programma zijn er heldere doelen gesteld zoals een totale consumptievermindering van 25% van toegevoegde suikers.

Het programma leidde tot goede resultaten. Dankzij richtlijnen is er bijvoorbeeld een 10% vermindering van toegevoegde suikers in ontbijtgranen bewerkstelligt. Verder heeft de voedselindustrie dankzij andere maatregelen tussen 2008 en 2010 ervoor gezorgd dat er 12.000 ton minder suiker in de producten zat.

3.5. Deelconclusie

De deelvraag van hoofdstuk drie luidt of de fiscaliteit een geschikt instrument is als oplossing tegen overmatige suikerconsumptie. Hiervoor is gekeken naar de fundamentele redenen achter belastingheffing en hoe dit zich verhoudt tot de fundamentele rechtsbeginselen. Het blijkt dat de belastingwetgevers en beleidsmakers steeds meer de praktische en instrumentele functie van belastingheffing gebruiken het beleid te rechtvaardigen. Belastingen worden al jaren als effectieve methode gezien om gedragsverandering teweeg te brengen. Dit komt doordat belastingen de prijzen veranderen en gedrag wordt beïnvloed door het prijsmechanisme.

Desalniettemin, is de belasting niet de enige effectieve methode voor positieve gedragsverandering. Naar aanleiding van dit hoofdstuk wordt duidelijk dat de verschillende vormen van maatregelen niet volledig rivaliserend zijn. Voor de overheid is er een beperking in overheidsuitgaven, maar dit houdt niet in dat die beperkte overheidsuitgaven naar één soort maatregel uitgaan (zoals louter campagne, educatie of een belasting).

Om het suikerprobleem en de bijbehorende consequenties aan te pakken, is een volledige, integrale aanpak vereist. Het gaat om het structureel samenwerken met verschillende industrieën, scholen, gemeenschappen, producenten en (lokale) overheden. In mijn scriptie poog ik daarom het probleem aan te pakken vanuit het belastingperspectief. In het volgende hoofdstuk zal ik ingaan op de “sin tax.” Daar wordt geanalyseerd in *hoeverre* een belastingmaatregel effectief is.

4. Fiscale maatregelen tegen overconsumptie van suiker in andere landen

In hoofdstuk vier staan sin taxes centraal. De vraag is wat de rol van sin taxes zijn om het probleem rondom de overconsumptie van suiker te bestrijden. Een sin taks is een belasting geheven op ongezonde levensmiddelen, zoals alcohol en tabakswaaren. In dit hoofdstuk wordt gesproken over de oorsprong van sin taxes, de voor- en nadelen en tot slot het kader waarbinnen een sin tax getoetst wordt. Daar wordt gekeken wat de relevante factoren zijn voor een succesvolle sin tax.

4.1. Oorsprong van sin taxes

In feite is een accijnz een voorbeeld van een sin tax. Accijnzen worden geheven op goederen die als schadelijk voor de samenleving worden beschouwd. Bij de consumptie van “sin-goederen” ontstaat er een discrepantie tussen het benutten van een goed nu, de waarde die de consument er nú aan ontleent, en de nadelige, lange termijn consequenties. Bij het roken van sigaretten vandaag, zal er binnen één tot vijf jaar geen ernstig gezondheidsrisico optreden. Echter, als dit gedrag zich structureel op lange termijn herhaalt, treedt er een significant gezondheidsrisico op.⁵⁵ De voornaamste reden voor het heffen van een sin tax is om de consumptie van deze schadelijke goederen te verminderen en de behaalde opbrengst te gebruiken om positieve beleidsmaatregelen te treffen. Een sin tax is een vorm van een Pigouviaanse belasting waarbij gepoogd wordt de externe kosten die verder strekken dan enkel de effecten voor het individu, te internaliseren. Op deze manier wordt gedrag gestimuleerd dat voordelig is voor het individu en de samenleving als geheel.

Het concrete concept van een sin tax is voor het eerst besproken in de stukken van Adam Smith. In 1776 schreef Smith dat een belasting op sigaretten, rum en suiker erg geschikt is, omdat het goederen zijn die veel geconsumeerd worden, maar niet essentieel zijn voor het leven. Naar aanleiding daarvan heeft Alexander Hamilton in 1790 de eerste officieel benoemde⁵⁶ sin tax ingevoerd op whisky om de Amerikaanse Revolutie te financieren.⁵⁷

Met de implementatie van sin taxes, dient de overheid voorzichtig om te gaan. Een bekende sin tax met verregaande gevolgen, is de “tea tax.” Deze belasting bracht de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog met zich mee. Hedendaags zal een sin tax niet een dergelijk effect sorteren, maar de nauwe wisselwerking tussen de burger en haar overheid is aanwezig bij deze specifieke belasting. Dit moet dus ook meegenomen worden in het beleidsproces.

⁵⁵ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17494805/>

⁵⁶ Er bestonden al langer sin taxes. De Romeinen hieven belasting op alcohol en prostitutie, maar Alexander Hamilton noemde het officieel een sin tax.

⁵⁷ (Gary M. Anderson, "Bureaucratic Incentives and the Transition from Taxes to Prohibition," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 139– 161.)

4.2. Argumenten voor en tegen sin taxes

Voordat er een evaluatie plaats vindt over de effectiviteit van sin taxes, zullen de argumenten voor en tegen worden toegelicht. Ik zal me richten op argumenten vanuit economische, politieke en morele sfeer.

Argumenten voor een sin tax

Ten eerste is het profijtbeginsel erg belangrijk bij een sin tax. Het gaat hierbij om het principe “de vervuiler betaalt.” Als een individu ervoor kiest om ongezonde keuzes te maken die tot kosten leiden voor de samenleving, dan dient hij zelf de verantwoordelijkheid (lees kosten) te dragen voor de gevolgen. Dit wordt geïnternaliseerd door middel van het Pigouviaanse aspect van een sin tax. Een Pigouviaanse belasting betekent dat de “werkelijke kosten” van een product (de maatschappelijke externe kosten die voorbijgaan aan de kosten van de individu) door middel van een belasting, bovenop de marktprijs komt.

Het tweede argument is dat een sin tax het consumentengedrag positief zou beïnvloeden. De belasting zal via het prijsmechanisme, het gedrag van de consument positief kunnen beïnvloeden. Het ongewilde gedrag kan op die manier langzaam verdwijnen als de overheid hier slim op inspeelt.

Ten derde wordt een sin tax ingezet vanwege morele overwegingen. Mensen zouden niet in staat zijn zelf rationele keuzes te maken waarbij ze hun eigen gezondheid in acht houden. Het wangedrag van de consumenten zal dus via beleid ontmoedigd moeten worden. Een hogere prijs door een sin tax is een oplossing voor dit wangedrag. Vervolgens kan met deze opbrengst een scala aan andere maatregelen worden getroffen, zoals campagne voeren tegen de consumptie van ongezonde levensmiddelen.

Een ander argument voor een sin tax is het solidariteitsbeginsel. De overheid heeft de taak om zwakke groepen in een samenleving te beschermen. Door middel van de sin tax op ongezonde producten, kan de overheid bescherming bieden voor deze groepen tegen zelfdestructief gedrag.

Tot slot kent de sin tax ook een financiële functie. Er worden overheidsopbrengsten gegenereerd met deze belasting.

Argumenten tegen een sin tax

Het voornaamste argument tegen een sin tax, is dat het paradoxaal is van aard. Als het doel is om significante positieve gedragsverandering teweeg te brengen, dan zou de belasting dusdanig hoog moeten zijn dat er zo veel minder wordt geconsumeerd, dat er netto een geringe opbrengst is voor de overheid. Dit is echter feitelijk niet het geval. Uit verschillende studies over sin taxes blijkt een hoge overheidsopbrengst voort te vloeien. Dit leidt ertoe dat de overheid dus gebaat is bij “sinful” gedrag van haar burgers. Als deze nieuw geïmplementeerde belasting in de plaats van een andere belasting komt, wordt de overheid dus afhankelijk van het wangedrag. In Rhode Island, in de Verenigde Staten, is bijna 16% van de totale staatsinkomsten afkomstig uit sin taxes.⁵⁸ Dit kan leiden tot belangenverstrengeling.⁵⁹

Vervolgens wordt het geld dat opgehaald wordt met de belasting niet altijd effectief of efficiënt gebruikt. Als de belastingopbrengsten worden gebruikt voor medische onderzoeken en campagnes, ontstaat er een gevaarlijk prikkel voor deze (veelal private) bedrijven om zoveel mogelijk financiering binnen te halen. De California Medical Association heeft toegegeven dat zij dankzij de nieuwe sin tax “als dwazen om het geld aan het vechten waren.”⁶⁰ Ondanks dat dit probleem niet inherent is aan een sin tax, is het een potentieel probleem waar rekening mee moet worden gehouden in het proces van beleidsvorming.

Ten derde is een sin tax regressief. Dat betekent dat de belasting relatief meer wordt afgewenteld op armere mensen. Dit komt allereerst omdat zij meer “sin goederen” consumeren en omdat hun uitgaven aan deze goederen relatief veel van hun totale budget beslaat.⁶¹ Op deze manier strookt een sin tax met het draagkrachtbeginsel, wat centraal staat voor een aantal belastingen in Nederland.⁶²

Daarnaast vinden tegenstanders van de sin tax dat het te paternalistisch is. De overheid zou zich te ingrijpend bemoeien met het leven van haar burgers. De overheid zou een meer terughoudende rol moet spelen. Tegenstanders van een sin tax stellen dat er een grijs gebied wordt betreden door overheden zodra er belastingen worden geheven die hevig interfereren met het privéleven van haar burgers. Hierin dient een grens gevonden te worden.⁶³

⁵⁸ <https://www.governing.com/topics/finance/gov-sin-tax-states-dependency.html>

⁵⁹ ("Detailed Response to Contradictions". Climate Action Now. Retrieved 30 April 2013. When we rely on a sin tax for general revenues, we have a perverse incentive to maintain that revenue stream. It hurts government services when Canadians reduce their use of fossil fuels.)

⁶⁰ Thomas J. DiLorenzo, "Taxing Choice to Fund Politically Correct Propaganda," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 117–138.

⁶¹ Daniel B. Suits, "Measurement of Tax Progressivity," *American Economic Review* 67, September 1977: 742–52, in Gant and Ekelund, "Excise Taxes, Social Costs, and the Consumption of Wine," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 247–269.

⁶² https://www.navigators.nl/document/id59b21da75807d46a22767b0fc09c1cee/het-nieuwe-aandelenregime-gewikt-en-gewogen-fiscale-monografieen-nr-89-221-draagkrachtbeginsel-als-leidende-gedachte?ctx=WKNL_CSL_1143

⁶³ Thomas J. DiLorenzo, "Taxing Choice to Fund Politically Correct Propaganda," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 117–138.

Nobelprijswinnaar, James Buchanan heeft de risico's omtrent deze wisselwerking heel duidelijk verwoord: "elke poging van de overheid om private consumptie in te perken met een sin tax, is niets anders dan een bemoeizuchtige voorkeur."⁶⁴

Bovendien is in verschillende studies aangetoond dat een sin tax niet altijd de positieve effecten teweegbrengt die door voorstanders worden opgenoemd. Soms voeren verkopers en producenten de belasting niet door in de eindprijs. De prijs blijft dus hetzelfde, waardoor er bijvoorbeeld niet minder frisdrank wordt verkocht. Dit gebeurde in Chicago, waar winkeleigenaren uiteindelijk in slechte financiële omstandigheden verkeerden.

Een ander tegenargument is dat een sin tax de illegale markt bevordert. Dikwijls wordt de sin tax geheven over verslavende goederen. Vanwege de verslavende aard van deze goederen, zullen mensen op alternatieve wijze proberen te komen aan hun consumptie. Zodoende kan er een zwarte markt ontstaan.^{65 66}

In de tweede helft van dit hoofdstuk wordt concreet gekeken naar sin taxes die te maken hebben met suikerconsumptie. Er wordt geanalyseerd in hoeverre de voor- en tegenargumenten uit dit hoofdstuk terugkomen bij de implementatie. De frisdrankbelastingen uit de Verenigde Staten, Mexico en Portugal worden geëvalueerd. In al deze landen zijn soortgelijke belastingen op frisdrank ingevoerd. Nederland heeft ook een soort belasting op alcoholvrije dranken. Echter, hier geldt een gelijk tarief op mineraalwater als frisdrank.

4.3. Sin tax evaluatie

De vervolgvraag die beantwoord moet worden voor de effectiviteit van een sin tax, is hoe het gedrag in verschillende groepen van de samenleving verandert. Hierbij is het belangrijk om nogmaals te noemen dat armere groepen in de samenleving ook vaak geneigd zijn om meer "sin goederen" te consumeren. Vanwege de regressieve aard van een sin tax moet dit correct worden meegenomen in de beleidsbeslissingen.

⁶⁴ (James M. Buchanan, "Politics and Meddlesome Preferences," in *Clearing the Air: Perspectives on Tobacco Smoke*, Robert Tollison, ed. (Lexington, Mass: D.C. Health, 1988) in Thomas J. DiLorenzo, "Taxing Choice to Fund Politically Correct Propaganda," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 117–138.

⁶⁵ <https://www.bostonglobe.com/ideas/2014/02/02/boston-black-market-cigarette-problem/mJpfuuFZXXYrBiEgTcyJM/story.html>

⁶⁶ <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/11/14/sin-taxes-on-alcohol-and-tobacco-have-cost-the-treasury-more-tha/>

Om gedragsverandering te meten, wordt er gebruik gemaakt van vraag- en prijselasticiteit. Dit meet de verandering in aankoop (en dus consumptie) naar aanleiding van een prijsverandering. Andere belangrijke economische componenten zijn het substitutie-effect, vluchtgedrag en het welvaartseffect.⁶⁷ Om dit te analyseren, gebruik ik de meest relevante analyses van sin taxes die te maken hebben met suikerhoudende consumptiemiddelen. Aangezien er nog geen volledige suikerbelasting is in een land, gebruik ik de frisdrankbelasting als maatstaf. In het vervolg wordt een frisdrankbelasting aangeduid met een belasting op “SSBs” (Sweet Sugary Beverages). Deze belasting dient hetzelfde doel als de voorgeschreven suikerbelasting in mijn scriptie: overgewicht en obesitas terugdringen.

4.3.1. Meta-analyses van SSBs

Ten eerste behandel ik twee meta-analyses die aantonen dat een frisdrankbelasting obesitas terugdringt. De eerste studie⁶⁸ is gebaseerd op negen artikelen (zes uit Amerika, één uit Mexico, één uit Brazilië en één uit Frankrijk) waarin de onderzoekers voornamelijk gekeken hebben naar de prijselasticiteit van frisdrank. Deze blijkt negatief te zijn. Dit betekent dat er bij hogere prijzen relatief meer terugval is in de vraag dan stijging in de prijs. De gemiddelde prijselasticiteit kwam neer op -1.299. Bij een belasting van 10% leidt dit dus tot een verminderde vraag van 12,99%. Overigens werd er een kruislingse prijselasticiteit gevonden tussen SSBs en vruchtensappen en melk. Door de 10% hogere prijs van SSBs, steeg de vraag naar vruchtensappen met 3,88% en die naar melk met 1,29%. In Amerika dringt deze verhoogde prijs overgewicht en obesitas sterk terug. De effecten op algehele gezondheid, impact op de arbeidsmarkt, overheidskosten en implementatie-kosten dienen verder onderzocht te worden om een volledig beeld te kunnen schetsen van het beleid.

In een andere systematische review en meta-analyse van 17 studies⁶⁹ werd gevonden dat een prijsstijging in SSBs van 10% gepaard gaat met een vraagdaling van 10%. Wederom werd hier een kruislingse prijselasticiteit gevonden waarbij de 10% prijsstijging van frisdrank leidde tot een stijging van 1,9% in andere non-alcoholische drankjes. Hierbij werd niet gespecificeerd om wat voor drankjes het ging. Uit deze studie wordt duidelijk dat een SSB-belasting een effectieve methode is om de vraag terug te dringen en daarmee de volksgezondheid te verbeteren.

⁶⁷ Vanuit een ethische en morele kant zijn er nog veel interessante argumenten en discussies, echter omwille van de bachelor scriptie heb ik hier geen tijd aan kunnen wijden

⁶⁸ <https://link.springer.com/article/10.1186/1471-2458-13-1072>

⁶⁹ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31218808/>

4.3.2. SSBs in verschillende landen

In Mexico zijn de meest complete analyses uitgevoerd. Mexico kent sinds 1 januari 2014 een belasting op frisdrank (1 peso per liter). In een longitudinale studie⁷⁰ van 2004 tot 2018 werd aan een groep van 1770 volwassenen gevraagd hoe vaak zij frisdrank consumeerden. Aan de hand hiervan werden zij ingedeeld in vier verschillende groepen (geen, laag, gemiddeld of hoge consumptie). Vóór de invoering van de belasting in 2014 behoorde meer dan 50% van de deelnemers tot de gemiddelde of hoge consumptie categorie en minder dan 10% tot de “geen frisdrank categorie.” Na de implementatie veranderde dit tot 43% in de hoogste twee categorieën en maar liefst 14% tot de “geen frisdrank” categorie.

In twee andere studies over Mexico werd gevonden dat de frisdrankbelasting binnen één jaar een respectievelijke gemiddelde vraagvermindering van 12% en 7,6% teweegbracht binnen alle socio-economische groepen. Dit effect was in beide onderzoeken versterkt binnen lagere socio-economische groepen. Hier werd een gemiddelde daling van 17% geconstateerd. Hieruit wordt duidelijk dat de veronderstelde regressieve aard van de sin taks die eerdergenoemd is, vermindert omdat de vraag harder daalt in de armere groepen. Aan de andere kant was er wel een 4% stijging in substitutiegoederen, maar hiervan was water de meest voorkomende.^{71 72}

In 2017 is er in Portugal een frisdrankbelasting ingevoerd. Deze bracht een consumptie daling van 7% met zich mee, wat vervolgens leidde tot een daling van 11% in dagelijks geconsumeerde calorieën. Als gevolg hiervan, leidden er jaarlijks 1600 minder mensen aan obesitas, en zijn er 27 minder sterfgevallen direct gerelateerd aan overmatige suikerinname. Tevens leidde deze belasting tot €80 miljoen aan opbrengst, die werd geïnvesteerd in het zorgsysteem.⁷³ Andere studies in Portugal tonen aan dat de jaarlijkse individuele consumptie van frisdrank van 75 liter daalde naar 60 liter. Dit leidt tot een suikerinname van 3,3 kilogram in plaats van 4,4 kilogram.⁷⁴

Ook in de Verenigde Staten zijn frisdrankbelastingen ingevoerd. Voor het eerst in 1933 werd er in de staat Californië een SSB-belasting ingevoerd. Momenteel hebben er al 34 staten en 7 steden in Amerika eenzelfde belasting geïmplementeerd. In Berkeley, Californië bijvoorbeeld is er in 2015 nog een extra accijns van 0,01\$ per ons frisdrank ingevoerd. Deze belasting leidde tot een consumptiedaling van 21% in armere wijken. Ook hier wordt dezelfde bevindingen gedaan over de regressieve aard van een sin tax. In nabijliggende steden werd wel een stijging van 4% in frisdrank waargenomen. Tot slot ging de consumptie van water met 63% omhoog.⁷⁵

⁷⁰ <https://www.bmj.com/content/369/bmj.m1311.abstract>

⁷¹ <https://www.bmj.com/content/352/bmj.h6704>

⁷² <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28228484/>

⁷³ [https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpub/PIIS2468-2667\(18\)30240-8.pdf](https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpub/PIIS2468-2667(18)30240-8.pdf)

⁷⁴ 2019 report of the National Programme for the Promotion of Healthy Food (PNPAS)

⁷⁵ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5024386/>

Uit al deze sin taxes op suikerhoudende consumptiegoederen is op te maken dat er een positief effect is op zowel de volksgezondheid alsook belastingopbrengst. Er zijn echter meer factoren die mee moeten worden genomen om voor Nederland de analyse te maken. De volgende belangrijke factoren zijn: het substitutie-effect, vluchtgedrag, de wisselwerking tussen de overheid en haar burgers en het welvaartsverlies.

4.3.3. Sin taxes en belangrijke factoren

Sin taxes: substitutiedrag

In verschillende studies⁷⁶ wordt gezegd dat het gezondheidseffect van een frisdrankbelasting nihil is. Dit is echter te kortzichtig. In deze studies wordt enkel gekeken of het aantal calorieën hetzelfde blijft na implementatie en wordt de aanname gemaakt dat frisdrank in gematigheid niet slecht is en geen gewichtstoename veroorzaakt. Zoals in hoofdstuk twee is aangetoond, leidt de consumptie van frisdrank tot een verslechterde gezondheid. Frisdrank brengt geen gezondheidsvoordelen met zich mee. Louter omdat een persoon er niet zwaarder van wordt, betekent niet dat iemand er niet ongezonder van wordt.

In een studie, "Better Milk than Cola,"⁷⁷ worden de substitutie-effecten van een soda-tax besproken vanuit een medisch en financieel perspectief. In tegenstelling tot veel studies waar enkel wordt gekeken naar het totaal aantal binnengekegen calorieën, wordt er hier uitgebreid ingegaan op de gezondheidsvoordelen van de consumptie van melk. Vanwege de essentiële nutriënten in melk wordt er dan ook gesteld dat er geen negatief substitutie-effect is.⁷⁸

De kern is dat er moet worden opgelet wat het substitutiegoed is. Als de frisdrank wordt vervangen door melk en water, dan verbetert de gezondheid. Als er echter gesubstitueerd wordt met kunstmatige suikers of fruitsappen, dan is de kans groter dat de gezondheid verslechtert. In hoofdstuk vijf zal ik verder ingaan op hoe dit meegenomen moet worden in de beleidsaanbeveling.

⁷⁶ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047272710001222>

⁷⁷ https://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/cmsarticle_189.pdf

⁷⁸ <http://milkfacts.info/Nutrition%20Facts/Nutritional%20Components.htm#:~:text=Milk%20is%20a%20recommended%20source%20of%20phosphorus%2C%20and%20an%208,blood%20volume%20and%20blood%20pressure.>

Sin taxes: vluchtgedrag

Vluchtgedrag houdt in dat een maatregel ertoe leidt dat mensen hun (koop)gedrag aanpassen en dezelfde activiteit naar het buitenland verplaatsen. Voorbeelden hiervan zijn verhuizen naar een ander land omdat de schenkbelasting daar lager is, of werken in het buitenland omdat de belasting daar lager is. Een onderdeel van vluchtgedrag is het grenseffect. Het grenseffect houdt in dat mensen de grens overgaan voor hun bestedingen. Dit effect komt voor in fysiek kleine landen die fungeren in een open economisch klimaat.

In Denemarken is dit effect waargenomen bij de invoering van de “vet-belasting.”⁷⁹ In 2011 werd een belasting van €2,10 per kilo product ingevoerd op producten waar tenminste 2,3% verzadigd vet in zat. Binnen vijftien maanden werd deze belasting afgeschaft omdat Denen naar Zweden of Duitsland vertrokken om hun boodschappen te doen. Dit is echter niet het enige voorbeeld. In Amerika wordt er dikwijls bij een stadsbelasting gevlucht naar andere steden.⁸⁰

De crux is hier dat een kleine open economie erg moet letten op wat er internationaal gebeurt. De beleidsmakers dienen rekening te houden met internationale wet- en regelgeving.

Sin taxes: de wisselwerking tussen de overheid en haar burgers

Een derde belangrijke factor is zowel heel praktisch als moreel. Obama gaf eerder aan in een interview dat de overheid geen “big brother”⁸¹ moet spelen en niet te veel moet interfereren met de keuzevrijheid van haar bevolking. De wisselwerking tussen de burger en haar overheid is cruciaal. De vraag rijst dan of een sin tax een inbreuk is op de keuzevrijheid, of dat het een essentieel beleid is voor de volksgezondheid. Het perfecte voorbeeld waarbij deze wisselwerking niet in acht werd genomen, was bij de Deense vetbelasting.⁸² Er volgden aanklachten door bedrijven, verzoeken voor uitstel van betaling en prognoses voor welvaartsverlies (economische achteruitgang, banenverlies en een verslechterde concurrentiepositie. Daarbovenop, vluchtten veel burgers naar Duitsland en Zweden om daar hun voedsel in te slaan.

In Nederland gelden de fundamentele, klassieke verantwoordelijkheden van de overheid, belichaamd in de grondwet. Deze klassieke grondwetten betekenen dat de overheid een actieve rol moet vervaardigen om deze wetten uit te dragen.

⁷⁹ <https://search.proquest.com/openview/6a975752a4b93881dbc5700d575d4960/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2043523>

⁸⁰ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5024386/>

⁸¹ David Saltonstall, President Obama Says “Sin Tax” on Sodas is Food for Thought, Despite Gov. Paterson’s Failed Proposal, NEW YORK DAILY NEWS, Sept. 9, 2009

⁸² <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25840733/>

Een kant van de formule over welvaartsverandering is wel bekend. Dat is hoeveel kosten er ongeveer gaan naar suiker gerelateerde ziekten en verlies in productiviteit. Voor een vervolganalyse, moet berekend worden wat de opbrengsten zullen zijn. Deze moeten namelijk minstens net zo hoog zijn om van een effectieve belasting te spreken. Hieronder volgt een tabel uit een studie naar de kosten van ongezonde levensstijl uit 2012⁸⁹

Tabel 2. Zorgkosten van een ongezonde levensstijl, hoge bloeddruk en verhoogd cholesterol voor alle Nederlanders van 20 jaar en ouder in 2010.

	mln euro*	Aandeel (%)
Roken	2.835	3,8
Overgewicht	1.617	2,2
Lichamelijke inactiviteit	1.314	1,8
Alcohol	-1.015	-1,4
Verzadigde vetten	46	0,1
Transvetten	3	0
Weinig fruit	630	0,8
Weinig groente	46	0,1
Weinig vis	502	0,7
Hoge bloeddruk	2.217	3
Verhoogd cholesterol	255	0,3

Bron: Zorgkosten van ongezond gedrag, RIVM & Ministerie van VWS

Uit de tabel valt te combineren dat maar liefst €5,3 miljard gepaard gaat met ongezonde voeding. De categorie “overgewicht” zou een overkoepelende categorie moeten zijn waartoe verzadigde vetten, transvetten, weinig fruit, weinig groente, weinig vis, ook behoren. Al deze factoren dragen uiteindelijk bij aan het (over)gewicht van een persoon. Vervolgens zijn hoge bloeddruk en verhoogde cholesterol fysieke aandoeningen die bij overgewicht horen. Ook deze kunnen dus niet los worden gezien.

Van deze kosten is een deel te wijten aan overconsumptie van suikers. Hoeveel dat exact is, dient door middel van onderzoek uitgezocht te worden. Bij die vervolgstudies moeten de kosten die met verschillende aandoeningen (zoals genoemd in hoofdstuk twee) meegenomen worden. Dit is onder andere, maar niet gelimiteerd tot:

- Alveesklierkanker
- Diabetes
- Tandgaatjes
- Dementie
- Artritis
- Darmkanker
- Verlaagde arbeidsproductiviteit
- Hart- en vaatziekten

⁸⁹ https://www.volksgezondheidszorg.info/sites/default/files/o16557_kvz-2012-2-zorgkosten-van-ongezond-gedrag.pdf

4.4. Deelconclusie

Uit de paragraaf over voor- en nadelen van de sin tax, wordt duidelijk dat een suikerbelasting een complexe belasting is op zowel moreel, financieel als maatschappelijk gebied. Ondanks dat er goede intenties zijn vanuit de overheid, is een sin tax een tweesnijdend zwaard. Aan de ene kant heeft het de potentie om het gedrag van burgers positief te beïnvloeden, opbrengsten te genereren (die gebruikt kan worden om meer gezond gedrag te stimuleren) en een industrie duurzaam te hervormen. Aan de andere kant kan de sin tax regressief uitpakken, paternalistisch overkomen en de overheid afhankelijk maken van de opbrengsten van sinful gedrag van haar burgers.

Uit hoofdstuk vier blijkt dat een belastingmaatregel effectief ingezet kan worden. Er is een aantal voorbeelden voorbijgekomen waaruit blijkt dat de consumptie van suikerhoudende producten daalt dankzij een belasting hierop. Wel is het van cruciaal belang dat de sin tax correct moet worden geïmplementeerd. Belangrijke factoren hierbij zijn de wisselwerking tussen de burgers en de overheid, het substitutie-effect, vluchtgedrag en het welvaartseffect. Als een belasting vervolgens slim wordt binnen een integraal beleid, kan het de suikerconsumptie met minstens 10% dalen.

5. Beleidsaanbevelingen overconsumptie van suiker voor Tweede Kamerverkiezingen 2021

Hoofdstuk vijf gaat over de potentiële maatregelen afkomstig uit de rapporten van verschillende instanties met beleidsopties voor de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. Er worden drie rapporten besproken in het kader van mogelijke maatregelen.

1. Kansrijk belastingbeleid (afkomstig van het Centraal Planbureau, in april 2020 verschenen);
2. Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem (afkomstig van de werkgroep Brede Maatschappelijke Heroverwegingen, gepubliceerd op 20 april 2020).
3. Bouwstenen voor een beter belastingstelsel (afkomstig van het Ministerie van Financiën, op 1 mei 2020 uitgegeven);

Uit de drie rapporten worden onderstaand de belangrijkste maatregelen bekeken en geanalyseerd. Het gaat hier om fiscale en niet-fiscale mogelijkheden. Er moet opgelet worden dat niet alle rapporten afkomstig zijn van het Ministerie van Financiën en dat niet alle conclusies overeenkomen. Ik zal telkens ingaan op de verschillende potentiële oplossingen per rapport, een kritische noot geven en vervolgens mijn eigen aanbeveling aanreiken.

5.1. Kansrijk belastingbeleid

Dit rapport legt een theoretische fundamentele basis voor hoe een directe belasting zoals een accijns of een btw kan worden ingezet om gedragsverandering teweeg te brengen. Hieruit wordt duidelijk dat tariefdifferentiatie effectief kan zijn voor de sturing van gedrag. Zoals ook in hoofdstuk 3 is genoemd, kunnen prijsdifferentiaties worden ingezet om negatieve externe effecten van consumptie te verminderen. Deze zogenoemde Pigouviaanse belastingen zorgen er namelijk voor dat prijzen beter de maatschappelijke kosten en baten weerspiegelen. Gerichtte belastingen en subsidies kunnen doelmatig worden ingezet om het beoogde resultaat te behalen.

In het rapport wordt gepleit voor een uniform btw-tarief in combinatie met gerichte accijnzen of regulerende heffingen. Het voordeel hiervan is de vereenvoudigde en efficiëntere heffing van de btw. Vooral nog heeft alleen Denemarken een uniform btw-tarief ingesteld. Bovendien zijn er simulaties uitgevoerd voor het Verenigd Koninkrijk en België. Hieruit blijkt de doelmatigheid toe te nemen en een welvaartswinst van 3,5% respectievelijk 4,6% te ontstaan door verhoogde btw-ontvangsten.⁹⁰ In beide simulaties werd een nultarief ingesteld op voeding en huishouding. Deze simulaties zijn afkomstig van het IFS (Institute for Fiscal Studies) en het specifieke analyseprogramma genaamd TAXBEN⁹¹ (Tax and benefit microsimulation).

⁹⁰ <https://www.ifs.org.uk/uploads/mirrleesreview/design/ch9.pdf>

⁹¹ https://www.ifs.org.uk/uploads/publications/docs/taxben_guide.pdf

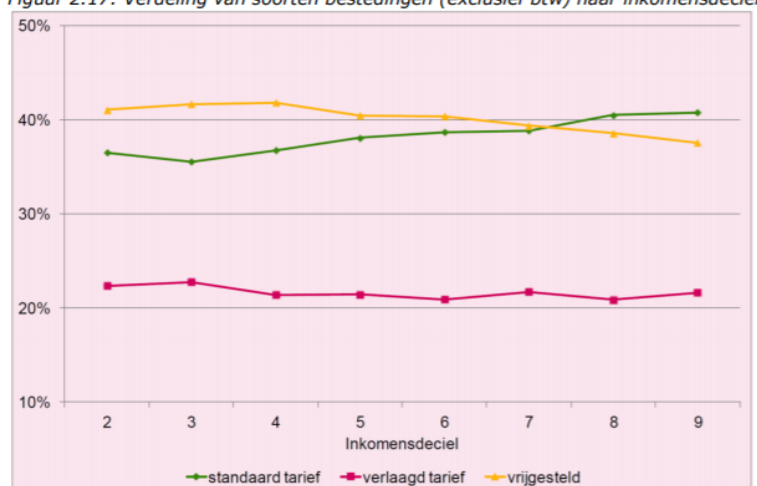
TAXBEN kan complexe analyses maken over de gedragsveranderingen naar aanleiding van overheidsbeleid. Dankzij de grote dataset die vanaf 1961 al wordt bijgehouden, kan het programma accurate schattingen maken over de werkelijke impact van beleid. In beginsel vormt dit programma een statische analyse waarbij “ceteris paribus” geldt (mits al het overige gelijk blijft), maar om de uitkomsten realistisch te maken, werkt het programma met scenario’s om ook de neveneffecten van beleid te meten. Uit de scenario’s en simulaties van TAXBEN, blijken belastingmaatregelen effectief te zijn om gedragsverandering teweeg te brengen.

Mijn aanbeveling

Het vereenvoudigde systeem met een uniform btw-tarief van 17,4% zorgt voor dezelfde btw-opbrengsten als nu. De huidige vrijstellingen en tarieven in de btw veroorzaken namelijk economische verstoringen en welvaartsverliezen. Die dragen niet bij aan bepaald doel, blijkt uit onderzoek van het CPB. Deze simulatie gaat uit van een nultarief op voeding en huishouding. Hier doen zich twee problemen voor. Allereerst, door de btw af te schaffen op voeding, wordt de verantwoordelijkheid voor prijsverlaging neergelegd bij de producenten. Als supermarkten en horeca vervolgens de prijzen niet verlagen, gaat de initiële btw-opbrengst rechtstreeks naar deze bedrijven. Er kan een extra verstoring effect voorkomen wanneer dit gebeurt tegen de verwachtingen van de overheid in. Ten tweede wordt hier geen differentiatie toegepast naar de gezondheid van een product. Dit kan echter wel worden opgelost met de specifieke bijzondere verbruiksbelastingen. Hiervoor pleit het rapport dan ook. De mogelijkheid van een bijzondere verbruiksbelasting wordt later in dit hoofdstuk uitgelegd.

De regressieve aard die btw speelt geen rol bij de uniformering van het tarief. Uit de afbeelding hieronder is te zien dat elk huishouden ongeveer even veel uitgeeft aan de verschillende goederen, ongeacht het inkomen. Het verlaagde btw-tarief leidt dus niet tot inkomensherverdeling. Dit maakt het argument voor een uniform tarief sterker.

Figuur 2.17: Verdeling van soorten bestedingen (exclusief btw) naar inkomensdecilen¹⁰²

Bron: CPB

5.2. Tenminste houdbaar tot: bewegen naar een duurzaam voedselsysteem

Dit rapport bevat een meer integrale aanpak waarbij er naar veel actoren en factoren in de samenleving wordt gekeken. Bovendien ligt de nadruk in dit rapport op duurzaamheid. Desalniettemin is er wel een hoofdstuk gewijd aan belastingmaatregelen tegen ongezonde voedselconsumptie. Sommige maatregelen lijken op genoemde maatregelen in de andere rapporten.

5.2.1. Duurzaam en gezond voedsel stimuleren

Dit is de eerste niet-fiscale beleidsmaatregel uit de rapporten. Deze maatregelen proberen het probleem aan te pakken aan de kant van de producenten. Door middel van samenwerking met de voedselindustrie en het opstellen van convenanten, wordt er een duurzame voedselomgeving gecreëerd waarin gezond voedsel centraal staat. Het doel is hierbij om de consument in zijn gedrag te sturen zodat het aankoopgedrag en voedingspatroon systematisch gezonder worden. Er zijn twee mogelijkheden uitgewerkt.

Mogelijkheid één houdt in dat er convenanten worden gemaakt tussen het bedrijfsleven en de overheid over het doorvoeren van het beleid. De overheid zal een actieve rol spelen en is verantwoordelijk voor de monitoring van het proces. Een onderdeel van deze afspraken is om de Omgevingswet geschikt in te zetten bij het realiseren van een duurzame en gezonde voedselomgeving.

In mogelijkheid twee worden er richtlijnen voorgeschreven. Deze betreffen de inrichting van de voedselomgeving. Er wordt gebruik gemaakt van verschillende lagen van de overheid.

Onder beide mogelijkheden hoort een aantal concrete maatregelen zoals:

1. Verpakkingsgroottes verkleinen;
2. Reclame en reclameverboden;
3. Prijsaanbiedingen.

De afgelopen vijftig jaar zijn de verpakkingsgroottes drastisch veranderd.⁹² Sommige porties zijn maar liefst meer dan 100% groter geworden, waar andere voedselproducten tussen de 30 en 50% in grootte zijn toegenomen. Deze vergrote portiehoeveelheid is onder andere een reden van een overconsumptie van calorieën en suiker en daarmee voedingsgerelateerde ziekten. Inmiddels zijn er ook studies gedaan die het effect bekijken van het verkleinen van de porties. Het resultaat is een relevante vermindering in de consumptie van calorieën, voornamelijk ongezonde producten.

⁹² <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4337741/>

Het maken van reclame heeft te maken met de “awareness” zoals besproken in hoofdstuk vier. Onderzoek uit Australië toont aan dat reclame(verboden) kosteneffectief zijn. Er werd een reclameverbod tot 21:30 ingevoerd voor voedingsproducten met veel vet, suiker en zout. Dit blijkt vooral een positief effect te hebben op kinderen aangezien zij vroeger slapen. In het rapport wordt dit als effectieve, interventie genoemd om vooral de populariteit rondom ongezond voedsel voor kinderen te verlagen.

Prijsaanbiedingen vanuit supermarkten blijken effectief te zijn om de afzet van producten te verhogen. Het blijkt dat 30 – 50% van bepaalde producten in supermarkten wordt verkocht in de paar weken dat er de meest voordelige kortingen op wordt gegeven. Daarentegen blijkt echter ook dat geen één supermarkt de aanbiedingen aanpast op hoe gezond een voedselproduct is. De verhouding tussen gezonde en ongezonde producten in hun wekelijkse aanbieding staat zelfs haaks op de richtlijnen van de Schijf van Vijf.

Mijn aanbeveling

Naast het veranderen van de prijsaanbiedingen naar gezonder voedsel, kan er ook worden gekeken om de kortingen en reclame aan te sluiten op voedsel dat “natuurlijk” gezien meer voorkomt in een bepaalde periode van het jaar en gezonder is. Voorbeelden hiervan zijn 's zomers meer prijsaanbiedingen en reclame voor groente en fruit, terwijl er 's winters aanbiedingen kunnen zijn voor (biologisch) vlees en 's winterse groenten. Daarnaast is het gebruik van reclamegeboden en -verboden ook effectief.

5.2.2. Goedkoper maken van groente en fruit

De volgende maatregel uit dit rapport sluit meer aan bij de fiscaliteit. Er wordt gepleit voor het goedkoper maken van fruit en groente via een btw-verlaging naar 5%. Deze maatregel wordt ook beschreven in het “Bouwstenen voor een beter belastingstelsel”. De crux hier is dat de onderzoekers op een andere bevinding komen wat betreft de uitvoerbaarheid van het beleid. Waar in het andere rapport wordt gesteld dat de aanpassing van de btw vrijwel onmogelijk, wordt hier gezegd dat er een voorbeeld kan worden genomen aan andere Europese landen. De uitvoerbaarheid wordt veel hoger geacht.

Wel komt hier hetzelfde afbakeningsprobleem voor als bij gerechten en samengestelde producten. De vraag rijst hoe groente en fruit in een samengesteld product moet worden behandeld. De optie van een fictieve aanmerking moet worden geëvalueerd.

Omdat deze maatregelen bestaan uit de aanpassing van een bestaande belasting, zijn er relatief weinig administratieve lasten voor de overheid. Echter, voor bedrijven zal de administratieve last toenemen vanwege het afbakeningsprobleem. Mijn aanbeveling staat in de paragraaf 5.3.3. “Verlaagd btw-tarief op groente en fruit” uitgewerkt, omdat er in het andere rapport “Bouwstenen voor een beter belastingstelsel” voor hetzelfde beleid wordt gepleit.

5.2.3. Vermindering van consumptie van (suiker in) frisdrank

Ook vanuit dit rapport wordt er een verhaal gemaakt om de frisdrankconsumptie terug te dringen. De eerst aanpak van dit rapport is via een belasting en de tweede aanpak verloopt via productsamenstelling. Wat betreft de eerste optie (een belasting op frisdrank) wordt de effectiviteit erg hoog ingeschat. Prijsmaatregelen worden naast ver- en geboden als de meest doeltreffende maatregelen gezien op het gebied van volksgezondheid. Daarnaast heeft het beleid ook de potentie om erg efficiënt te worden ingezet; het bereik is vrijwel de hele bevolking en de kosten zijn relatief laag. Het gaat om een belasting op frisdrank van 30% en volgens de Europese Unie is het toegestaan om dit krachtens een bijzondere verbruiksbelasting te heffen.

In de tweede optie wordt gepleit voor de vermindering van het aantal suikers per portie. In plaats van 8 gram per 100 milliliter, wordt er slechts 5 gram suiker per 100 milliliter getolereerd. Echter, de onderzoekers hebben niet gekeken hoe dit bereikt kan worden. Daar is geen aanbeveling over gedaan en er kan dus ook geen duidelijke conclusie over worden geveld. Verder wordt er in de rapportage genoemd dat er een combinatie van de twee maatregelen kan plaatsvinden. Het gaat hier om een productherformulering in combinatie met een gestaffelde belasting. Het beleid in het Verenigd Koninkrijk vormt hier een goed voorbeeld voor. Hier is een gestaffelde belasting geïntroduceerd waarbij er meer wordt geheven naarmate er meer suiker in de frisdrank zit. Een mogelijkheid is treden van tot 5 gram, 5-8 gram, 8-10 gram en >10 gram suiker per 100ml frisdrank. Als vervolgens productherformulering wordt afgesproken in convenanten, dan zullen uiteindelijk de meeste frisdranken gezonder worden.

Deze nieuwe heffing staat los van de reeds ingevoerde bijzondere verbruiksbelasting op alcoholvrije dranken. Daarom zou er een nieuw aangiftesysteem gecreëerd moeten worden. Dit kan niet eerder gebeuren dan 2023. Hierdoor is de technische uitvoerbaarheid lager en kan er het beste worden gekeken naar hoe deze belasting uitgevoerd kan worden binnen de huidige bijzondere verbruiksbelasting. Mijn aanbeveling staat uitgewerkt in paragraaf 5.3.5. In het rapport “Bouwstenen voor een beter belastingstelsel” komt deze aanpak voor. Er wordt gepleit voor een wijziging van de huidige bijzondere verbruiksbelasting op frisdrank

5.3. Bouwstenen voor een beter belastingstelsel

In het rapport “Bouwstenen voor een beter belastingstelsel,”⁹³ afkomstig van het Ministerie van Financiën van 1 mei 2020, is een stap gezet naar verbetering en vereenvoudiging van het huidige Nederlandse belastingstelsel. Een onderdeel hiervan is gezondheid. Uit het rapport wordt snel duidelijk dat het profijtbeginsel centraal staat. Dit houdt in dat het principe “de vervuiler betaalt” als uitgangspunt wordt genomen. Dit komt overeen met de algemene leer over sin taxes, waarbij de negatieve externaliteiten dienen te worden geïnternaliseerd door de prijs aan te passen.

In het onderwerp “gezondheidsgerelateerde belastingen” is er een belangrijk deel gewijd aan “ongezonde voeding.” De aanleiding van dit rapport wordt uitgelicht met de volgende feiten en statistieken.

Volgens het rapport, behoren overgewicht en obesitas behoren tot de belangrijkste volksgezondheidsproblemen. Ongezonde voeding zorgt voor maar liefst 8,1% van de ziektelast, wat neerkomt op ongeveer €6 miljard. Tevens leidt ongezonde voeding jaarlijks ook tot bijna 13.000 doden. Tussen 2020 en 2050 wordt geschat dat dankzij overgewicht er een nationaal productiviteitsverlies ontstaat van 2,7% (op basis van het BNP van 2019, zou dit in deze tijdsbestek €612 miljard zijn).⁹⁴

Het rapport pleit daarom voor een aantal maatregelen waarbij het overstijgende doel is om overgewicht en voedingsgerelateerde ziekten tegen te gaan. Nederlanders dienen zich strikter aan de Schijf van Vijf te houden⁹⁵ en meer te bewegen. De overheid rechtvaardigt de interventie vanwege irrationeel gedrag bij de consument, marktfalen waarbij externaliteiten niet geïnternaliseerd zijn en informatieasymmetrie tussen de producent en de consument.

Volgens het Ministerie van Financiën, is de reden om dit probleem aan te pakken via de fiscaliteit, omdat het prijsmechanisme en daarmee consumentenkeuzes te beïnvloeden zijn via belastingen. Dit komt overeen met de analyse uit hoofdstuk 4.2 over SSBs. Een nieuwe maatregel zou aan kunnen sluiten bij een bestaande accijns of belasting. Dit vergemakkelijkt de uitvoerbaarheid. De twee voorbeelden hier zijn een tariefdifferentiatie via de btw en een accijns op ongezonde producten. Daarnaast kan de overheid wettelijke normen stellen. Dit moet wel internationaal worden aangepakt om harmonisatie te waarborgen.

⁹³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/05/18/bouwstenen-voor-een-beter-belastingstelsel-tweede-kamer>

⁹⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>

⁹⁵ Vooral nog is er weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het beleid van de Schijf van Vijf. Het huidige voedingspatroon is ver verwijderd van hetgeen aangeschreven in de Schijf van Vijf.

5.3.1. Kritieke evaluatiepunten

Na de vaststelling van het probleem, is het noodzakelijk om het geschikte fiscale instrument te kiezen. De voorkeur gaat doorgaans naar een belasting die aansluit bij bestaande, effectieve maatregelen. In het rapport worden allerlei opties gegeven, zowel fiscaal als niet-fiscaal. Onder effectieve fiscale methoden vallen vooral de combinaties van subsidies en accijnzen. Dankzij een groter prijsverschil tussen gezonde en ongezonde voedingsmiddelen worden consumenten gestuurd richting een bewustere, gezondere keuze.⁹⁶ De verschillende opties uit dit rapport worden besproken in het vervolg van deze scriptie. Daarbij horen de verschillende kritieke evaluatiepunten die zwaar meewegen in de beleidsvorming. Sommige punten hiervan zijn eerder genoemd in de scriptie.

Internationale concurrentiepositie

Voor de internationale concurrentiepositie is het belangrijk dat een wijziging in het beleid negatieve effecten voor de investeringsbereidheid, consumentengedrag of positie ten opzichte van buurlanden met zich mee kan brengen. Een zwaarwegende factor hierbij is de Europese interne markt. In de interne markt is een aantal consumptiebelastingen geharmoniseerd. Daardoor moet er rekening gehouden worden met bestaande richtlijnen en toekomstige plannen van de EU. Bovendien speelt ook hier het substitutie-effect een rol. Een individueel land kan niet te veel afwijken van het beleid van buurlanden omdat het risico ontstaat dat burgers de belasting ontwijken door hun gedrag te verplaatsen naar de andere kant van de grens.

Belastingafwenteling

De wijze waarop de belasting wordt afgewenteld is cruciaal. De overheid heeft hier niet altijd volledig controle op. Een voorbeeld hiervan is de daling in de btw. Producenten kunnen vervolgens weigeren om de btw-daling door te voeren in de prijs.

Administratieve lasten

Tot slot moet de belastingwijziging administratief kosteneffectief zijn. Als er te veel kosten of complexiteit bij komt kijken, zal de belastingdienst in beginsel voor een andere mogelijkheid opteren.

⁹⁶ <https://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/fiscal-policies-diet-prevention/en/>

5.3.2. Btw-opties

De omzetbelasting is een algemene verbruiksbelasting, dat wil zeggen een belasting die in beginsel alle bestedingen in de heffing betreft. Aangezien de omzetbelasting een geharmoniseerde Europese richtlijn is, is er ruimte voor een minimum- en maximumtarief. Voor het verlaagd btw-tarief geldt een minimum van 5% en een maximum van 14%. Sinds 2019, heeft Nederland het verlaagde tarief van 6% verhoogd naar 9%. Het belangrijkste principe voor differentiatie is het neutraliteitsbeginsel. Dit beginsel eist dat soortgelijke, concurrerende goederen of diensten vanuit het oogpunt van de btw, gelijk worden behandeld. De btw heeft een aantal mogelijkheden voor tariefdifferentiatie. Hieronder worden deze opties besproken.

5.3.3. Verlaagd btw-tarief op groente en fruit

Binnen het verlaagde btw-tarief mag nogmaals een differentiatie worden toegepast. Dit houdt in dat er een 5%-tarief zou kunnen gelden naast het bestaande 9%-tarief. De overheid zou deze tariefdifferentiatie kunnen gebruiken op sterk afgebakende producten. Er is een voorstel geweest om het lagere tarief op groente en fruit toe te passen. Dit brengt echter afbakeningsproblemen met zich mee voor btw-ondernemers. Binnen (super)markten en horeca leidt deze afbakening tot veel complexiteit omdat voedingsproducten en gerechten bestaan uit een combinatie van allerlei voedsel. De vraag rijst dan hoe dit helder moeten worden afgebakend zonder dat het leidt tot een administratieve last.

Mijn aanbeveling

Er is een groot aantal landen dat al een verlaagd btw-tarief toepast op groente en fruit. Voorbeelden⁹⁷ zijn Engeland, Schotland, Ierland, Spanje, Italië, Polen, Luxemburg en Letland. Sommige landen hanteren zelfs een nultarief of een tarief tussen nul en vijf procent. Dit zijn Cyprus, Malta en Zwitserland. In het rapport wordt echter zonder reden, genoemd dat het niet mogelijk is om dit in Nederland in te voeren. De reeds genoemde landen, hebben echter wel een verlaagd btw-tarief doorgevoerd binnen dezelfde interne Europese markt (behalve Cyprus, Malta en Zwitserland). Dit betekent dat het niet onmogelijk is. Mijn voorstel is daarom dat de Nederlandse overheid evalueert hoe al deze landen het ingevoerd hebben en wat de gevolgen waren, om vervolgens zelf een soortgelijke belasting uit te werken. Bij de evaluatie moet tevens worden gekeken hoe het drijven van een wig tussen producten met een verlaagd btw-tarief, en het normale tarief, gebruikt kan worden om gedrag te beïnvloeden. Uit rapporten van onder andere het CPB (Centraal Planbureau), PBL (Planbureau voor Leefomgeving) en IMF (International

⁹⁷ <https://epha.org/living-environments-mapping-food-environments-vat/>

Monetary Fund) blijkt namelijk dat de btw geen efficiënt instrument is om prijzen te corrigeren.⁹⁸ Dit is al genoemd en heeft te maken met de verantwoordelijkheid bij de producenten. Er bestaat een risico dat de btw-verlaging niet of slechts gedeeltelijk wordt doorgevoerd in de prijs. Een voorbeeld hiervan is het verlaagde tarief bij kappers.⁹⁹

5.3.4. Algemeen btw-tarief op ongezonde voedingsmiddelen

Bij het voorstel van deze maatregel wordt ervoor gekozen het algemene tarief van 21% los te laten op “ongezonde voedingsmiddelen.” Wederom ontstaat er problematiek bij het definiëren van “ongezonde voedingsmiddelen.” In het rapport worden onder andere suiker en snoepgoed, koek en gebak, ijs, hartige snacks en zoutjes, soepen en bouillon en sauzen en smaakmakers genoemd. Daarnaast leidt deze significante verhoging van voedselprijzen mogelijk tot grenseffecten. Wel wordt er een opbrengst van €0,6 miljard verwacht omdat de kosten van ongezond voedsel niet voldoende verwerkt zijn in de prijs.

Mijn aanbeveling

Mijn voorstel is dus om “ongezonde voedingsmiddelen” af te bakenen tot suikerhoudende producten. Een voorbeeld waar de afbakening succesvol is uitgevoerd is Denemarken. Hier is vond een variant van een afbakening van “ongezonde voedingsmiddelen” plaats. Er werd namelijk een vet-taks ingevoerd op producten waarin meer dan 2,3% verzadigd vet zit. Mijns inziens moet de btw-verhoging toegepast worden op producten waar meer dan 10% van de calorieën uit vrije suikers komt. Ondanks dat in hoofdstuk twee is vastgesteld dat het lichaam geen behoefte heeft aan suikers, hanteer ik de 10% grens. Dit komt overeen met wat de WHO (World Health Organisation) voorschrijft.¹⁰⁰ Tevens kan hier nog een gestaffelde belasting komen, waarbij het tarief toeneemt naarmate er meer suiker in een product zit.

⁹⁸ IMF, Tax Reform in the Netherlands: moving closer to best practices, Selected Issues paper on the Kingdom of the Netherlands, IMF country report No. 16/46 (2016)

⁹⁹ Commissie van de Europese Gemeenschappen, ‘Experiment met een verlaagd BTW-tarief voor bepaalde arbeidsintensieve diensten’, COM(2003) 309, p. 23 t/m 26.

¹⁰⁰ <https://www.voedingscentrum.nl/nl/nieuws/who-komt-met-nieuwe-richtlijnen-vrije-suikers.aspx>

De combinatie van de twee bovenstaande voorstellen kunnen potentieel effectief zijn omdat het een grotere wig drijft tussen gezond en ongezond voedsel. De prijs van voedsel is direct gecorreleerd met de vraag ernaar. Uit verschillende studies blijkt dat een prijsdaling van gezond voedsel van 50% een significante vermeerdering van 450% in consumptie teweegbrengt.¹⁰¹ Uit onderzoek blijkt dat het grootste effect in gedragsverandering wordt bereikt door middel van zowel een hogere prijs voor ongezonde producten, en een lagere prijs voor gezonde producten. Dit komt doordat mensen verliesavers zijn.

Bovendien zal dankzij de toegenomen vraag er uiteindelijk meer aanbod zijn. Het vergrote aanbod betekent dat er meer concurrentie volgt, waardoor uiteindelijk de prijs nog meer zal zakken.

Tot slot leidt de combinatie van de verhoogde prijs van ongezonde producten en verlaagde prijs van gezonde producten tot een minder regressieve sin tax. Dit geldt onder de voorwaarde dat minder bevoordeelde consumenten effectief worden gestuurd in hun gedrag. Een goed voorbeeld van de complexiteit rondom de afbakening is de Roemeense “junkfood taks.” De effectiviteit van het beleid is nog onduidelijk, maar het is wel helder dat de afbakening van producten hier geslaagd is.

5.3.5. Wet op de Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken

De huidige wet die een belasting regelt die het meest lijkt op een frisdrankbelasting heet de “Wet op de verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken.”¹⁰² Deze is onderhevig aan een Europese geharmoniseerde richtlijn. De horizontale accijnsrichtlijn biedt echter wel de mogelijkheid om zelf verbruiksbelastingen te heffen op “overige” goederen. Dit zijn de gehanteerde voorwaarden:

1. De nieuwe belasting mag niet het karakter hebben van de omzetbelasting;
2. Er mag geen grensoverschrijdend effect zijn in die zin dat het geen belemmering is voor het vrije verkeer, noch kan het leiden tot een compenserende heffing aan de grens;^{103 104}
3. De verbruiksbelasting moet een specifiek doel beogen, in plaats van een uitsluitend begrotingstechnisch doel.

De kern van de kritiek op deze belasting, is dat er niet gedifferentieerd wordt naar de hoeveelheid suiker.¹⁰⁵

¹⁰¹ https://heionline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein_journals/tranl23&id=282&men_tab=srchrresults (page 278)

¹⁰² <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005802/2016-05-01>

¹⁰³ HR 28 maart 2001, ECLI:NL:PHR:2001:AB1008, BNB 2001/241

¹⁰⁴ Economisch en Sociaal Comité in PB EG 1991, C 69

¹⁰⁵ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005802/2016-05-01>

Volgens artikel 6 van deze wet, valt namelijk onder alcoholvrije dranken “vruchten- en groentesap, mineraalwater en limonade, ook indien zij alcohol bevatten, voor zover zij niet worden aangemerkt als bier wijn, tussenproducten of overige alcoholhoudende producten in de zin van de Wet op de accijns.” In het vervolg van de wet wordt nader gespecificeerd wat vruchten- en groentesap, limonade en mineraalwater is. Krachtens artikel 10 van de Wet op verbruiksbelasting op alcoholvrije dranken, is er een tarief van €8,83 per hectoliter (oftewel €0,083 per liter).¹⁰⁶ De overheid heeft in 2012 aangekondigd de belasting te willen afschaffen omdat het een “kleine en hinderlijke” belasting is die moeilijk handhaafbaar is. In de Staatscourant 2012, nr. 12696¹⁰⁷ wordt genoemd dat het onduidelijk was op welk tijdstip de intrekking plaats zou vinden. Daarom werd er besloten om het krachtens een koninklijk besluit te bepalen. Er is geen reden aangegeven waarom dit nimmer gebeurd is. Met de frisdrankbelasting wordt veel gefraudeerd en deze creëert een ongelijk speelveld voor supermarkten ten opzichte van de horeca.¹⁰⁸ Vervolgens is de belasting nog tweemaal verhoogd wat leidde tot meer dan een verdubbeling (van €4,13 naar €8,83 per hectoliter).¹⁰⁹

In het rapport “Bouwstenen voor een beter belastingbeleid” wordt gepleit voor een gestaffelde verbruiksbelasting op alcoholvrije dranken. In de desbetreffende paragraaf wordt gezegd dat er meer onderzoek naar gedaan moet worden. Hieronder staat mijn aanbeveling beschreven.

Mijn aanbeveling

Mijn aanbeveling is om deze bijzondere verbruiksbelasting te veranderen. Deze verbruiksbelasting zou enkel frisdranken en suikerhoudende dranken moeten belasten. Ik stel daarom voor staffels in te stellen per 5% extra calorieën afkomstig van suiker en een standaard verdubbeling van het tarief. Zoals eerder aangetoond, leidt een extra belastingheffing van 10% op frisdrank tot een vraagdaling van 10%.¹¹⁰ Een verdubbeling in het belastingtarief naar €0,176 per liter zou een absolute prijsstijging van 5 à 10% teweegbrengen. Het idee is om deze jaarlijks te verhogen, net als de accijns op sigaretten. Uiteindelijk zal de het belastingtarief zo hoog zijn, dat er een netto tarief van minstens 20% geldt. Omdat frisdrank onderdeel is van de reguliere boodschappen, is het grenseffect minimaal.¹¹¹ Daarnaast blijkt uit Amerikaans onderzoek geen significante substitutie naar ongezonde voeding.¹¹² Tevens wordt er een welvaartswinst geboekt omdat de externe kosten niet verwerkt zijn in de prijs.

¹⁰⁶ idem

¹⁰⁷ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2012-12696.html>

¹⁰⁸ [https://www.fws.nl/onze-themas/cijfers-](https://www.fws.nl/onze-themas/cijfers-wetgeving/verbruiksbelasting#:~:text=Op%20alcoholvrije%20dranken%20als%20frisdrank,water%20heft%20de%20Douane%20)

[wetgeving/verbruiksbelasting#:~:text=Op%20alcoholvrije%20dranken%20als%20frisdrank,water%20heft%20de%20Douane%20](https://www.fws.nl/onze-themas/cijfers-wetgeving/verbruiksbelasting#:~:text=Op%20alcoholvrije%20dranken%20als%20frisdrank,water%20heft%20de%20Douane%20)

¹⁰⁹ <https://download.belastingdienst.nl/douane/docs/tarievenlijst-accijns-acc055281fd.pdf>

¹¹⁰ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/obr.12868>

¹¹¹ www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167629618309494

¹¹² www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23202266

5.3.6. Nieuwe verbruiksbelasting op ongezonde voedingsmiddelen

Een andere mogelijkheid is een nieuwe verbruiksbelasting op ongezonde voedingsmiddelen. Het idee is om in plaats van het algemene btw-tarief van 21% los te laten op deze “ongezonde voedingsmiddelen” een verbruiksbelasting erover te heffen. Hiermee wordt de fiscale complexiteit van het btw-regime vermeden en kan het beleid alsnog via nationale belastingen worden geïmplementeerd. De uitvoerbaarheid neemt hierdoor toe. Uit het rapport blijkt dan ook dat de overheid een dergelijk beleidsproces in twee jaar kan voltooien. Wederom kan hier worden geëvalueerd hoe Zweden, Denemarken en Roemenië het afbakeningsprobleem hebben aangepakt.

Mijn aanbeveling

Deze nieuwe verbruiksbelasting kan erg goed bestaan naast de huidige frisdrankbelasting die wordt geheven in de “Wet op de Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken.” Op deze manier wordt deze belasting een variant ervan, maar dan op solide voedselmiddelen. Hieronder kunnen bijvoorbeeld snoepgoed, chocolade, koekjes en andere zoetigheden vallen. Uit onderzoek van “wateetnederland” blijkt dat van alle eetbare voedselproducten die we dagelijks consumeren, 7% afkomstig is van koek, gebak, suiker en snoepgoed.¹¹³ Qua calorieën is dus nog meer omdat dit vaak hoogcalorische producten zijn.

De belasting zal vergelijkbaar zijn met de junkfood taks van Roemenië. Omdat deze belasting binnen twee jaar tot stand kan komen en binnen het regime van de EU past kan het een geschikte oplossing vormen.

5.4. Deelconclusie

In dit hoofdstuk over de beleidsaanbevelingen die verschillende instanties hebben gedaan in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2021 in Nederland, wordt duidelijk dat er een heel aantal mogelijkheden openstaat, zowel fiscaal als niet-fiscaal. De meest veelbelovende maatregelen liggen voornamelijk in het aanpassen van bestaande belastingen. Hieronder vallen de btw-tariefdifferentiatie en de aanpassing van de bijzondere verbruiksbelasting op alcoholvrije dranken. Deze twee maatregelen hebben de potentie om het probleem rondom overmatig suikerconsumptie effectief aan te vechten.

¹¹³ <https://www.wateetnederland.nl/resultaten/voedingsmiddelen/consumptie/alle%20voedingsmiddelengroepen>

Van de niet-fiscale maatregelen, lijkt het erop dat nauwe samenwerking tussen de overheid en de voedselindustrie kan leiden tot positieve resultaten. Het opstellen van strikte productsamenstellingsregelingen zorgt voor gezondere producten. Op deze manier ligt een deel van de verantwoordelijkheid ook bij de producenten, in plaats van alle verantwoordelijkheid bij de consumenten.

De rapporten blijken dikwijls wel tegenstrijdig te zijn. Er zit een verschil in de analyses van de verschillende werkgroepen, ministeries en organisaties. Hierdoor lopen conclusies over dezelfde maatregelen uiteen. De belangrijkste verschillen hebben te maken met de uitvoerbaarheid van de belastingen. Het Ministerie van Financiën lijkt minder vertrouwen te hebben in de belastingdienst wanneer het aankomt op de aanpassing van huidige belastingen. Daarentegen heeft de werkgroep geoordeeld dat de praktische uitvoerbaarheid redelijk is omdat er in andere landen soortgelijke belastingen zijn ingevoerd.

6. Conclusie

De probleemstelling van deze scriptie is overmatige suikerconsumptie en de daarbij behorende maatschappelijke en economische gevolgen. Het probleem heb ik aangepakt met de volgende onderzoeksvraag:

Wat is de optimale fiscale oplossing tegen de overmatige suikerconsumptie in Nederland?

De optimale fiscale oplossing is naar mijn mening een belastingmaatregel die wordt ingevoerd in combinatie met een aantal andere beleidsmaatregelen. Ten eerste dient er een wijziging te komen in de Wet op de verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken. Hier moet een heffing van 20% op enkel frisdrank worden ingevoerd. Ten tweede, kan dit gecombineerd worden met een nieuwe bijzondere verbruiksbelasting (genaamd Wet op de verbruiksbelasting van suikerhoudende voedselproducten). Deze zou tevens minstens een 10% heffing moet inhouden om effectief te zijn. Tot slot kunnen deze twee maatregelen gepaard gaan met een btw-verlaging op groenten en fruit. Een verlaagd tarief van 5% zou geschikt zijn.

6.1. Beantwoording probleemstelling

Om een heldere conclusie te vellen over de hele scriptie, zal ik alle deelvragen langslopen om tot de conclusie van de hoofdvraag te komen.

In hoofdstuk 2 is er ingegaan op het gezondheidskundige probleem rondom suiker. De kern van het probleem is dat suiker een niet-essentiële, schadelijke stof is voor het lichaam én het te veel geconsumeerd wordt. Dit leidt tot allerlei verslechterde gezondheidstoestanden zoals overgewicht, diabetes en een vergrote kans op kanker. Aangezien het een wereldwijd groeiend probleem wordt, is er meer aandacht nodig voor maatregelen vanuit verschillende kanten.

Om dat te analyseren heb ik in hoofdstuk 3 gekeken of de fiscaliteit een geschikte mogelijkheid is om het suikerprobleem te bestrijden en welke soort maatregelen effectief zijn. De fiscaliteit werd vroeger vrijwel altijd ingezet om de schatkist te vullen, maar dankzij de uitbreiding van de overheid, technologische vooruitgang en toenemende complexiteit van de samenleving, worden belastingen steeds vaker instrumenteel ingezet. Dit houdt in dat het een neutraal middel is om een bepaald politiek, economisch of maatschappelijk doel na te streven. De fiscaliteit is hierin effectief omdat het consumentengedrag via het prijsmechanisme beïnvloedt. Daarnaast is het voor optimale beleidsvorming cruciaal dat er een integraal beleid wordt gevormd waarbij een combinatie ontstaat tussen belastingmaatregelen, educatie, campagnes en convenanten tussen de overheid en de voedselindustrie.

Vervolgens is in hoofdstuk 4 de vraag beantwoord hoe een sin tax werkt in andere landen en hoe die data Nederland kunnen helpen om zelf een aanpak te maken. Het blijkt dat een belasting op frisdrank een eerste goede stap is om de overmatige consumptie van calorieën en suikerinname te bestrijden en dit vervolgens uit te breiden naar andere suikerhoudende producten. In Nederland is reeds al een soort frisdrankbelasting ingevoerd, maar deze is niet effectief door de niet discriminatoire aard ervan.

Het belast namelijk water evenveel als frisdrank. Ik pleit daarom ook voor een ingrijpende verandering van deze belasting.

Om te kijken hoe dit concreet vormgegeven kan worden in Nederland, is hoofdstuk 5 gewijd aan de drie rapportages die eerder in 2020 verschenen. Deze rapporten zijn verschenen als beleidsinput voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. Uit deze rapporten komt een aantal potentiële maatregelen naar voren die nagenoeg allemaal met het prijsmechanisme te maken hebben. Mijns inziens zijn de hieronder beschreven opties veelbelovend:

- Een gestaffelde frisdrankbelasting van minstens 10% (idealiter 20%) krachtens een wijziging van de Wet op de Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken;
- Een btw-verlaging op groente en fruit naar 5%, krachtens een wijziging in de Wet op de omzetbelasting 1969;
- Een nieuwe bijzondere verbruiksbelasting op “ongezonde voeding” ((nieuw in te voeren Wet op de Verbruiksbelasting van suikerhoudende voedselproducten).

Mijn aanbeveling aan de overheid is om deze drie mogelijkheden goed te bekijken en hier een lange termijn aanpak voor te creëren. Vervolgens dient gekeken te worden naar hoe dit binnen een integrale aanpak past waarbij andere actoren in de samenleving een positieve rol kunnen spelen.

6.2. Vervolgonderzoek

Voor het vervolg van de inhoud van deze scriptie, kan er meer aandacht worden besteed aan de processen van het wijzigen, dan wel ontwerpen van de belastingen. Het gaat hierbij om het aanbrengen van een extra verlaagd btw-tarief van 5% voor groenten en fruit. Er kan hier exact worden gekeken wat de kosten zijn, hoe de afbakening geschiedt met betrekking tot gerechten en samengestelde en tot slot hoe zowel rechtszekerheid als rechtsgelijkheid biedt voor alle verkopende partijen. Het is bovendien nuttig om te kijken hoe de verschillende landen dit verlaagde tarief hebben bewerkstelligd.

Voor de verandering van de Wet op de Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken kan geëvalueerd worden of er een gestaffelde belasting, of een ander soort belasting wordt ingevoerd. In het geval van de gestaffelde belasting moet er gekeken worden hoe deze staffels tot stand komen en hoe dit op de lange termijn ook de productsamenstelling beïnvloedt. Bij een ander soort belasting, moet gekeken worden wat het effectieve tarief zal zijn en hoe er gewaarborgd kan worden dat het wordt afgewenteld op de consumenten.

Bij het ontwerpen van een nieuwe bijzondere verbruiksbelasting op “ongezonde, suikerhoudende producten” moet wederom de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid goed getoetst worden. Dit geldt omdat er veel verkopende partijen zijn van deze voedselproducten. Er dient goed onderzoek te worden gedaan naar landen die deze belasting reeds hebben ingevoerd.

7. Literatuurlijst (Chronologisch)

<https://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/obesity/data-and-statistics>
The challenge of obesity – quick statistics

<https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/cijfers-context/huidige-situatie#node-overgewicht-volwassenen>
Volwassenen met overgewicht en obesitas 2019, CBS in samenwerking met RIVM

<https://www.bmj.com/content/346/bmj.e7492>

Te Morenga Lisa, Mallard Simonette, Mann Jim. Dietary sugars and body weight: systematic review and meta-analyses of randomised controlled trials and cohort studies BMJ 2013; 346 :e7492

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5895579/>

Sun, J., Zhou, W., Gu, T., Zhu, D., & Bi, Y. (2018). A retrospective study on association between obesity and cardiovascular risk diseases with aging in Chinese adults. Scientific reports, 8(1), 5806.
<https://doi.org/10.1038/s41598-018-24161-0>

<https://link.springer.com/article/10.1007/s00125-008-1190-x>

Eeg-Olofsson, K., Cederholm, J., Nilsson, P.M. et al. Risk of cardiovascular disease and mortality in overweight and obese patients with type 2 diabetes: an observational study in 13,087 patients. Diabetologia 52, 65 (2009).
<https://doi.org/10.1007/s00125-008-1190-x>

<https://www.diabetes.co.uk/news/2015/nov/idf-urge-world-leaders-to-tax-sugar,-reduce-obesity-and-type-2-diabetes-rates-92786961.html>

IDF urge world leaders to tax sugar, reduce obesity and type 2 diabetes rates

<https://www.wcrf.org/sites/default/files/Building-Momentum-evidence-table-SSB-taxes.pdf>

Building Momentum evidence table: effects of implemented SSB taxes. World Cancer Research Fund International.

<https://www.futurelearn.com/courses/nursing-and-public-health/0/steps/51744>

What exactly is public health?

<https://www.diabetesfonds.nl/minder-suiker/tips/hoe-suiker-herkennen>

Hoe kun je suiker herkennen? Diabetesfond

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28868790/>

Hatting, M., Tavares, C., Sharabi, K., Rines, A. K., & Puigserver, P. (2018). Insulin regulation of gluconeogenesis. Annals of the New York Academy of Sciences, 1411(1), 21–35.
<https://doi.org/10.1111/nyas.13435>

<https://www.health.harvard.edu/heart-health/the-sweet-danger-of-sugar>

The sweet danger of sugar

<https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/preventie-zorg/preventie>

Terugdringen overgewicht speerpunt preventiebeleid VWS

<https://www.diabetesfonds.nl/over-diabetes/soorten-diabetes/diabetes-type-2>

Diabetes type 2

<https://www.diabetesfonds.nl/over-diabetes/complicaties-van-diabetes>

Complicaties van diabetes

https://www.alzheimer-nederland.nl/factsheet-cijfers-en-feiten-over-dementie?gclid=Cj0KCOjwudb3BRC9ARIsAEa-vUsJHqp9FWFEpzAJQNucEUczEYfh5BpGpMPKVN6RvVnqyNHuYbgvyLoaAlJIEALw_wcB
factsheet cijfers en feiten over dementie

<https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/dementie/cijfers-context/samenvatting>
Dementie samengevat

<https://academic.oup.com/biomedgerontology/article/65A/8/809/572081>
B. C. M. Stephan, J. C. K. Wells, C. Brayne, E. Albanese, M. Siervo, Increased Fructose Intake as a Risk Factor For Dementia, *The Journals of Gerontology: Series A*, Volume 65A, Issue 8, August 2010, Pages 809–814, <https://doi.org/10.1093/gerona/gdq079>

<https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/nejm199309303291406>

https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.4278/0890-1171-20.1.45?casa_token=8Cqowpqb4_AAAAAA:w6CgRkyWANJQQk8GEXLca4Xm9dkFBhjBJqnD-3kUlb0my-VErY9jtuqzhqjBvo4sWRhllYrIFGY
Finkelstein, E., Fiebelkorn, I. C., & Wang, G. (2005). The Costs of Obesity among Full-Time Employees. *American Journal of Health Promotion*, 20(1), 45–51. <https://doi.org/10.4278/0890-1171-20.1.45>

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24493081/>
Yang Q, Zhang Z, Gregg EW, Flanders WD, Merritt R, Hu FB. Added sugar intake and cardiovascular diseases mortality among US adults. *JAMA Intern Med*. 2014;174(4):516-524. doi:10.1001/jamainternmed.2013.13563

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25030783/>
Hu Y, Costenbader KH, Gao X, et al. Sugar-sweetened soda consumption and risk of developing rheumatoid arthritis in women. *Am J Clin Nutr*. 2014;100(3):959-967. doi:10.3945/ajcn.114.086918

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12415536/>
Schenk H. Über den Einfluss von Schwangerschaft und Geburt auf Kurzsichtigkeit und Netzhautabhebung [The effect of pregnancy and labor on myopia and retinal detachment]. *Gynakol Rundsch*. 1975;15(4):301-304.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/13196991/>
GUSTAFSSON BE, QUENSEL CE, LANKE LS, et al. The Vipeholm dental caries study; the effect of different levels of carbohydrate intake on caries activity in 436 individuals observed for five years. *Acta Odontol Scand*. 1954;11(3-4):232-264. doi:10.3109/00016355308993925

<https://www.hammernutrition.com/knowledge/endurance-library/146-reasons-sugar-ruins-your-health>
146 reasons sugar ruins your health, Nancy Appleton, Ph.D.
https://www.navigator.nl/document/idb3c2115f46dc495faa31b9cc87dbf1c4/vakstudie-nieuws-algemeen-belastingwetenschap-belastingbeginselen?ctx=WKNL_CSL_176

https://www.navigator.nl/document/idb7b97e138e544b59896cac7d19a8aaef?ctx=WKNL_CSL_183

van Aeken, K. (2006). Legal instrumentalism revisited. In L. Wintgens (Ed.), *The theory and practice of legislation: Essays in jurisprudence* (pp. 67-92). Ashgate.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/convenanten/2018/11/23/nationaal-preventieakkoord>
Nationaal Preventieakkoord, Rijksoverheid

<https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0032.pdf>
Zout-, suiker- en verzadigd vetgehaltes in levensmiddelen. RIVM Herformuleringsmonitor 2018. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK50961/>

Institute of Medicine (US) Committee on Strategies to Reduce Sodium Intake; Henney JE, Taylor CL, Boon CS, editors. Strategies to Reduce Sodium Intake in the United States. Washington (DC): National Academies Press (US); 2010. Appendix C, International Efforts to Reduce Sodium Consumption. Available from:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK50961/>

<https://iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/The%20Proof%20of%20the%20 pudding.pdf>

The proof of the Pudding, Denmark's fat tax fiasco. Christopher Snowdon 203. IEA Current Controversies Paper No. 42

<https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1800158>

BeweegKuur GLI, Loketgezondleven.nl, rijksoverheid

<https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1401417>

SLIMMER Loketgezondleven

<https://interventies.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1800053>

Cool (Coaching op Leefstijl)

<https://www.wcrf.org/sites/default/files/Curbing-Global-Sugar-Consumption.pdf>

World Cancer Research Fund International, Curbing global sugar consumption, effective food policy actions to help promote healthy diets & tackle obesity

<https://education.qld.gov.au/student/Documents/smart-choices-strategy.pdf>

Smart Choices. Healthy Food and Drink Supply Strategy for Queensland Schools. 2020.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29320810/>

Capacci S, Mazzocchi M, Shankar B. Breaking Habits: The Effect of the French Vending Machine Ban on School Snacking and Sugar Intakes. J Policy Anal Manage. 2018;37(1):88-111. doi:10.1002/pam.22032

<https://www1.nyc.gov/assets/doh/downloads/pdf/pan/shop-healthy-implementation-guide.pdf>

Shop Healthy NYC. Implementation Guide. An Innovative approach to changing the food retail environment. Department of Health and Mental Hygiene. Center for Economic Opportunity

<https://www.choicesprogramme.org/uploads/PDF/research-overview-choices-february-2017-170306.pdf>

<https://www.consumentenbond.nl/acties/vinkjes>

Campagne geslaagd! Vaarwel Vinkje. Consumentenbond.

https://www.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/voedingscentrum/Documents/Professionals/Pers/Factsheets/Factsheet%20Sociale%20omgeving_2016_copyright-Voedingscentrum.pdf

Invloed van de sociale omgeving op eetgedrag. Voedingscentrum. 2016

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15917042/>

Bere E, Veierød MB, Klepp KI. The Norwegian School Fruit Programme: evaluating paid vs. no-cost subscriptions. Prev Med. 2005;41(2):463-470. doi:10.1016/j.ypmed.2004.11.024

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18940029/>

Tak NI, Te Velde SJ, Brug J. Long-term effects of the Dutch Schoolgruitem Project--promoting fruit and vegetable consumption among primary-school children. Public Health Nutr. 2009;12(8):1213-1223. doi:10.1017/S1368980008003777

https://webgate.ec.europa.eu/chafea_pdb/assets/files/pdb/20091210/20091210_oth_en_ps_conference_ppp_project_happy_kristzina_toth.pdf

Happy (Hungarian Aqua Promoting Program in the Young. Tóth. NIFNS. 2011

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1524839913507280#articleCitationDownloadContainer>

Barragan, N. C., Noller, A. J., Robles, B., Gase, L. N., Leighs, M. S., Bogert, S., ... Kuo, T. (2014). The "Sugar Pack" Health Marketing Campaign in Los Angeles County, 2011-2012. *Health Promotion Practice*, 15(2), 208–216. <https://doi.org/10.1177/1524839913507280>

<https://measuringu.com/survey-biases/>

9 Biases that affect survey responses. Jeff Sauro PhD 2016.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1653696/>

Warner K. E. (1977). The effects of the anti-smoking campaign on cigarette consumption. *American journal of public health*, 67(7), 645–650. <https://doi.org/10.2105/ajph.67.7.645>

<https://www.wphna.org/Oxford2014/wp-content/uploads/2014/09/1-oxfordV2.pdf>

The French National Nutrition and health Programme (PNNS) Options, realisations, challenges. Dr M. Chauliac. 2014

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17494805/>

Yanbaeva DG, Dentener MA, Creutzberg EC, Wesseling G, Wouters EF. Systemic effects of smoking. *Chest*. 2007;131(5):1557-1566. doi:10.1378/chest.06-2179

(Gary M. Anderson, "Bureaucratic Incentives and the Transition from Taxes to Prohibition," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 139– 161.)

<https://www.governing.com/topics/finance/gov-sin-tax-states-dependency.html>

The States Most Dependent on Sin Taxes. Taxing alcohol, tobacco and gambling isn't good long-term revenue source. But states do it anyway. Maciag. 2015.

"Detailed Response to Contradictions". Climate Action Now. Retrieved 30 April 2013. When we rely on a sin tax for general revenues, we have a perverse incentive to maintain that revenue stream. It hurts government services when Canadians reduce their use of fossil fuels.)

Thomas J. DiLorenzo, "Taxing Choice to Fund Politically Correct Propaganda," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 117–138.

Daniel B. Suits, "Measurement of Tax Progressivity," *American Economics Review* 67, September 1977: 742–52, in Gant and Ekelund, "Excise Taxes, Social Costs, and the Consumption of Wine," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 247–269.

https://www.navigators.nl/document/id59b21da75807d46a22767b0fc09c1cee/het-nieuwe-aandelenregime-gewikt-en-gewogen-fiscale-monografieen-nr-89-221-draagkrachtbeginsel-als-leidende-gedachte?ctx=WKNL_CSL_1143

Thomas J. DiLorenzo, "Taxing Choice to Fund Politically Correct Propaganda," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 117–138.

(James M. Buchanan, "Politics and Meddlesome Preferences," in *Clearing the Air: Perspectives on Tobacco Smoke*, Robert Tollison, ed. (Lexington, Mass: D.C. Heath, 1988) in Thomas J. DiLorenzo, "Taxing Choice to Fund Politically Correct Propaganda," in William F. Shughart II, ed., *Taxing Choice*, 117–138.

<https://www.bostonglobe.com/ideas/2014/02/02/boston-black-market-cigarette-problem/mJpfuuFZXXYrBiEgTcyJM/story.html>
Boston's black-market cigarette problem. Kevin Hartnett. Globe Correspondent 2014.

<https://www.telegraph.co.uk/news/2016/11/14/sin-taxes-on-alcohol-and-tobacco-have-cost-the-treasury-more-than/>
Sin taxes on alcohol and tobacco have cost the Treasury £31bn, analysis finds. Peter Dominiczak. 2016

<https://link.springer.com/article/10.1186/1471-2458-13-1072>
Cabrera Escobar, M.A., Veerman, J.L., Tollman, S.M. et al. Evidence that a tax on sugar sweetened beverages reduces the obesity rate: a meta-analysis. BMC Public Health 13, 1072 (2013). <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-1072>

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31218808/>
Teng AM, Jones AC, Mizdrak A, Signal L, Genç M, Wilson N. Impact of sugar-sweetened beverage taxes on purchases and dietary intake: Systematic review and meta-analysis. *Obes Rev.* 2019;20(9):1187-1204. doi:10.1111/obr.12868

<https://www.bmj.com/content/369/bmj.m1311.abstract>
Sánchez-Romero Luz María, Canto-Osorio Francisco, González-Morales Romina, Colchero M Arantxa, Ng Shu Wen, Ramírez-Palacios Paula et al. Association between tax on sugar sweetened beverages and soft drink consumption in adults in Mexico: open cohort longitudinal analysis of Health Workers Cohort Study *BMJ* 2020; 369 :m1311

<https://www.bmj.com/content/352/bmj.h6704>
Colchero M Arantxa, Popkin Barry M, Rivera Juan A, Ng Shu Wen. Beverage purchases from stores in Mexico under the excise tax on sugar sweetened beverages: observational study *BMJ* 2016; 352 :h6704

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28228484/>
Colchero MA, Rivera-Dommarco J, Popkin BM, Ng SW. In Mexico, Evidence Of Sustained Consumer Response Two Years After Implementing A Sugar-Sweetened Beverage Tax. *Health Aff (Millwood).* 2017;36(3):564-571. doi:10.1377/hlthaff.2016.1231

[https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpub/PIIS2468-2667\(18\)30240-8.pdf](https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpub/PIIS2468-2667(18)30240-8.pdf)
The future of the sweetened beverages tax in Portugal. Correspondence. 2018.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5024386/>
Falbe, J., Thompson, H. R., Becker, C. M., Rojas, N., McCulloch, C. E., & Madsen, K. A. (2016). Impact of the Berkeley Excise Tax on Sugar-Sweetened Beverage Consumption. *American journal of public health, 106*(10), 1865–1871. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303362>

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047272710001222>

https://www.choicesmagazine.org/UserFiles/file/cmsarticle_189.pdf
3rd Quarter 2011 | 26(3) BETTER MILK THAN COLA: SOFT DRINK TAXES AND SUBSTITUTION EFFECTS Carlisle Ford Runge, Justin Johnson, and Carlisle Piehl Runge
Agricultural and applied economics associations. The magazine of Food, Farm and Resource Issues.

<http://milkfacts.info/Nutrition%20Facts/Nutritional%20Components.htm#:~:text=Milk%20is%20a%20recommended%20source%20of%20phosphorus%2C%20and%20an%20, blood%20volume%20and%20blood%20pressure.>
Nutritional Components in Milk

<https://www.bmj.com/content/345/bmj.e7889>

Stafford Ned. Denmark cancels “fat tax” and shelves “sugar tax” because of threat of job losses BMJ 2012; 345 :e7889

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5024386/>

Falbe, J., Thompson, H. R., Becker, C. M., Rojas, N., McCulloch, C. E., & Madsen, K. A. (2016). Impact of the Berkeley Excise Tax on Sugar-Sweetened Beverage Consumption. *American journal of public health*, 106(10), 1865–1871. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303362>

David Saltonstall, President Obama Says “Sin Tax” on Sodas is Food for Thought, Despite Gov. Paterson’s Failed Proposal, *NEW YORK DAILY NEWS*, Sept. 9, 2009

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25840733/>

Bødker M, Pisinger C, Toft U, Jørgensen T. The rise and fall of the world's first fat tax. *Health Policy*. 2015;119(6):737-742. doi:10.1016/j.healthpol.2015.03.003

<https://maxius.nl/grondwet/artikel22/lid1>

Grondwet

http://library.bsl.org.au/jspui/bitstream/1/611/1/Costs_of_taxation.pdf

The costs of Taxation, Alex Robson, Perspectives on Tax Reform. 2005, CIS policy Monograph 68

<https://www.rand.org/pubs/notes/N2941.html>

Manning, Willard G., Emmett B. Keeler, Joseph P. Newhouse, Elizabeth M. Sloss, and Jeffrey Wasserman, *The Taxes of Sin: Do Smokers and Drinkers Pay Their Way?*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 1989.

<https://accijnsmonitor.nl/financieel-jaarverslag-van-het-rijk/accijnsmonitor>. Overzicht van accijnsopbrengsten uit tabak.

<https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/roken/kosten/kosten>

Kosten rokengerelateerde zorg.

<https://www.rivm.nl/publicaties/maatschappelijke-kosten-batenanalyse-van-beleidsmaatregelen-om-alcoholgebruik-te>

Maatschappelijke kosten-batenanalyse van beleidsmaatregelen om alcoholgebruik te verminderen 2016 RIVM & Ministerie van VWS

https://www.volksgezondheidszorg.info/sites/default/files/o16557_kvz-2012-2-zorgkosten-van-ongezond-gedrag.pdf

zorgkosten van ongezond gedrag. Plasman, Luijben, Hoogenveen, 2012. RIVM & VWS

<https://www.ifs.org.uk/uploads/mirrleesreview/design/ch9.pdf>

Broadening the VAT Base

https://www.ifs.org.uk/uploads/publications/docs/taxben_guide.pdf

TAXBEN: The IFS tax and benefit microsimulation model

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4337741/>

Benton D. (2015). Portion size: what we know and what we need to know. *Critical reviews in food science and nutrition*, 55(7), 988–1004. <https://doi.org/10.1080/10408398.2012.679980>

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/05/18/bouwstenen-voor-een-beter-belastingstelsel-tweede-kamer>
Bouwstenen voor een beter belastingstelsel Tweede Kamer

<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>
Eurostat. Gross Domestic product at market prices.

<https://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/fiscal-policies-diet-prevention/en/>
Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health. Fiscal policies for diet and the prevention of noncommunicable diseases. WHO 2016.

<https://epha.org/living-environments-mapping-food-environments-vat/>
Minimum VAT on fruit and vegetables. European Public Health Alliance. 2019. Europe and Health, Food environments, food, drink and agriculture.

IMF, Tax Reform in the Netherlands: moving closer to best practices, Selected Issues paper on the Kingdom of the Netherlands, IMF country report No. 16/46 (2016)

Commissie van de Europese Gemeenschappen, 'Experiment met een verlaagd BTW-tarief voor bepaalde arbeidsintensieve diensten', COM(2003) 309, p. 23 t/m 26.

<https://www.voedingscentrum.nl/nl/nieuws/who-komt-met-nieuwe-richtlijnen-vrije-suikers.aspx>
WHO komt met nieuwe richtlijnen over vrije suikers. 2015.

https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/tranl23&id=282&men_tab=srchresults (page 278)

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0005802/2016-05-01>
Wet op de Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken

HR 28 maart 2001, ECLI:NL:PHR:2001:AB1008, BNB 2001/241

Economisch en Sociaal Comité in PB EG 1991, C 69

<https://download.belastingdienst.nl/douane/docs/tarievenlijst-accijns-acc0552z81fd.pdf>
tarievenlijst accijns en verbruiksbelastingen. Douane Belastingdienst.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31218808/>
Teng AM, Jones AC, Mizdrak A, Signal L, Genç M, Wilson N. Impact of sugar-sweetened beverage taxes on purchases and dietary intake: Systematic review and meta-analysis. *Obes Rev.* 2019;20(9):1187-1204. doi:10.1111/obr.12868

<https://www.nber.org/papers/w25052>
Published: Cawley, John, David Frisvold, Anna Hill, and David Jones. 2019. "The Impact of the Philadelphia Beverage Tax on Purchases and Consumption by Adults and Children." *Journal of Health Economics*, 67: 10225

www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23202266

Finkelstein EA, Zhen C, Bilger M, Nonnemaker J, Farooqui AM, Todd JE. Implications of a sugar-sweetened beverage (SSB) tax when substitutions to non-beverage items are considered. *J Health Econ.* 2013;32(1):219-239. doi:10.1016/j.jhealeco.2012.10.005

<https://www.waetnederland.nl/resultaten/voedingsmiddelen/consumptie/alle%20voedingsmiddelengroepen>
RIVM & VWS Consumptie alle voedingsmiddelengroepen.